

Slovenski gledališki konzorcij (1917 – 1920)

(Nadaljevanje)

Prva sezona 1918/19

»Vsak začetek je pač težak,« je konec prve sezone Slovenskega gledališkega konzorcija (1918/19) zapisal Fran Govekar. Res, težav ni bilo malo, gradivo, ki ga obdelujemo, jasno govori o tem. Preden se ga lotimo, pa se mi zdi potrebno znova opozoriti na Nučičev oris te sezone, kakor ga je podal v svojih spominskih (Igralčeva kronika III, Ljubljana 1964); to toliko bolj, ker je naše gradivo pomanjkljivo in ga včasih kar za nekaj mesecev sploh ni.

Dober mesec po odprtju sezone 1918/19 je Ferdo Kozak, takrat nameščeneec — nekakšen tajnik — konzorcija pisal (verjetno) Praprotniku dobri dve strani dolgo pismo (5. 11. 1918), v katerem ponovno terja povišanje plače, ki so mu ga bili odrekli z utemeljitvijo, »da delo ne gre še tako, kot bi moralo iti«. Njegovo delo so na eni zadnjih sej vzporedili z delom blagajničarke in mlademu Kozaku se je to tako uprlo, da je izjavil, »da se nikakor noče prištevati med ljudi, ki jim je lastna, v današnjem socialnem življenju pa vendarle vseskozi koristna navada, kričati o svojem delu« in da njegovo delo ni »enako delu gospodične blagajničarke«. »Gre torej za kvalitativnost,« piše Kozak naprej, »in v tem oziru Vas prosim, da blagovolite sporočiti mi: je-li se Vam zdi, da stojim za svoje delo v sposobnosti nižje kakor gđc. blagajničarka analogno za svoje. V tem slučaju bi pač vedel, da se tudi za bodočnost ne morem nadejati naklonjenosti svojih g. šefov. Izvajal bi, dasi nerad, posledice.« Na koncu Kozak želi, da bi mu še naprej pustili opravljati postranski posel pri krušnih kartah, kajti »g. intendant Govekar mi hoče zdaj to zabraniti, utemeljujoč svoj predlog, da sem nujno potreben v pisarni«.

Pismo nam nudi predvsem dva zanimiva podatka:

da je bil kasnejši dramatik Ferdo Kozak nameščeneec konzorcija,

da je bil Govekar v tem času intendant gledališča, kar se ne ujema s pričevanjem Hinka Nučiča, ki trdi, da se je direktorij konzorcija šele med njegovo

*Ker se mi zdi, da ste bas Vi pristopni objektivni
razpredator o razmerji med delodajalcem in mladnikom,
sem mi dovolil pisati Vam to pismo. Upam torej, da
mi sporočate o tej nepravilni poravnati.*

Z odločnim spoštovanjem

Ferdo Kozak.

Odlomek iz pisma Ferda Kozaka Avgustu Praprotniku — 5. 11. 1918

boleznijo — zbolel pa je v začetku decembra — spet pobotal z Govekarjem (Igralčeva kronika III, 71).

Povrh smemo še sklepati, da je bil konzorcij oz. njegov direktorij usmerjen prej v gnotne kot pa v duhovne dobrine.

O repertoarju in o umetniških rečeh je razpravljajl in svetoval gledališki svet, ki mu je načeloval Anton Funtek. 18. 11. 1918 je z okrožnico št. 9 vabil na sejo v pisarni »Slovenske Maticе«. Na dnevnem redu je bil predlog o sklicanju izrednega občnega zbora gledališkega konzorcija. Ohranjeno vabilo je namenjeno Govekarju. In istega dne je Govekar skiciral nekemu svétniku (morda članu upravnega odbora finančnemu svetniku Jermanu ali dr. Janku Bleiweisu) naslednje sporočilo:

»G. svetnik! V Zagrebu sem pri dr. Andriću posredoval zaradi ork. materijala ‚Veselih žensk‘ (ki jih niso igrali — op. p.). Po materijal so poslali v Osijek ter ga nam pošljejo, ko ga dobé. Čujem, da materijal — potuje. No, upam, da ga najdejo in Vam dološljejo pravočasno. — Članom naj se le dovoli sodelovati v dostojnem kabaretu. Tudi dunajski operni člani pojo po kabaretih brez sramote. Vušković na pr. poje kot I. bariton v ‚Volksoperi‘ in v kabaretu. Itd. Tudi v Pragi pojo pevcí in igrajo igralci Narod. divadla po kabaretih. Sicer pa je gledališču le v korist, če člani kaj po strani zaslužijo. Imate vsaj mir glede predujmov! Ob 5. imam sejo Slov. Maticе; ob 6. sejo načelstva ‚Samopomoči‘, ob 7. je občni zbor centralnega društva javnih nameščencev. — Zato me za nočoj zopet oprostite, ker me na sejo gledališkega direktorija ne bo. Dve noči nisem spal zaradi vožnje v Zagreb in nazaj. Pozdrav! Govékar.«

Zgornje nedatirano sporočilo (zelo mogoče je, da sem se zmotil, ko sem ga povezal s Funtkovim vabilom) zagotovo sodi v čas, ko so se začela trenja med njim in konzorcijem oz. direktorijem, in je eden najzanimivejših prispevkov za njegov portret.

Uradno zdravniško spričevalo (a v zasebno uporabo, zato brez kolka), ki ga je izdal mestni fizikat 9. 12. 1918 izpričuje, da takrat ni zbolel samo Nučič, ampak tudi Govekar. Spričevalo sicer ne govori o določeni bolezni, ampak le o oslabeledosti, zato nam je dovoljeno sumiti, da je Govekar že vedel, čemu si ga je dal izstaviti. Glasi se:

»Gosp. Fran Govekar, mag. nadkomisar v Ljubljani, je splošno slabokrven in je posebno v zadnjih tednih jako oslabeled; kaže tudi vobče znake nervozitete (neurasthenia) ter mu je z zdravniškega stališča nujno nasvetovati daljši odpočitek.«

Seveda, spričevalo je bilo v zvezi z notranjimi spopadi v direktoriju konzorcija. Govekar je bil še vedno intendant — vsaj formalno — in dopis (21. 1. 1919) župana deželnega stolnega mesta dr. Ivana Tavčarja ravnateljstvu Slovenskega gledališkega konzorcija — v roke gospoda ravnatelja G. Praprotnika — je spet v nasprotju s trditvijo Hinka Nučiča:

»Ker je gospod magistratni svetnik Fran Govekar za magistratno uradovanje neobhodno potreben, prosim, dá ga nemudoma odvežete njegovih dolžnosti kot intendanta Narodnega gledališča. Z odličnim spoštovanjem župan dr. Ivan Tavčar.«

Izrazi »neobhodno potreben« in »nemudoma« so pretirani, Govekar je zagotovo hotel samo spodbiti udarec, ki mu ga je pripravljajl direktorij.

Za dobo od konca februarja 1919 naprej (torej za čas, ko se je igralo že tudi v sedanji Drami) nam je na voljo knjiga zapisnikov sej direktorija (zapis-

Kotička pridržati.

Pogodba,

Slovenski

ki sta jo sklenili **Dramatično društvo v Ljubljani** in

gosp. Karla Govekara
ul. K. Tompa 94 - Jelenje 109

Pogodba Lojzeta Drenovca s Slovenskim
gledališkim konzorcijem —
27. junija 1918

A.

§ 1. Gosp. K. Govekar se je angažiral v imenu slovenskega gledališkega društva v Ljubljani ter bo deloval — v ul. K. Tompa 94

§ 2. Angažirani člena pogodbe K. Govekar in se zaključijo 1. avgusta 1918. Angažirani izjavlja, da so s to pogodbo vse določene stvari pogodbe ugasile, ter stopa v danes sklenjeni engagement povsem svobodno in prostovoljno.

§ 3. Angažirani se zavzemajo, da pri 1. avgusta 1918 v Ljubljani ter se od naslednjega dne brezplačno udeleževati vseh predstavitev (2-3 vsak dan), ki jih določa intendenca »Dramatičnega društva« ali redke.

§ 4. Posredniki vse svoje sposobnosti edinega sloven. drž. gledališča in sicer kadar, kadar in klikeh obratovati in nabaviti intendenca. Člen se zavzema, pri tem in tudi predstavi dramatič. izziva ali koncertov v raznih urah ali operah ali koncertih nastopiti v vseh slovesih, kadar jih postavi na odru ali na kulturni, ne da bi zato zahteval posebnih honorarjev; takšno je dolžan nastopiti istega dne pri posredniku in večerji predstavi.

§ 5. Posrednik gledališča in dramatičnega red besednin deluje in vse določbe gledališkega reda izvrševati najpogosteje.

§ 6. Vse moderne oblike, dramske vrste, ribarice, zapravice, perle in trilate, baske, šanske, brevače, revije in druge določb kakršnekoli moderne oblike širši tudi izpusti, ni nabavi člen vsaki na svoje stroške. Ako bi člen se imel prednameriti moderne oblike s pokrivalom vred, se mu dolžni nastopiti kumulativno in kjer se odpreva gled.

§ 7. Člen se zavzema, da sodobno brezplačno pri vseh izrednih priložnostih, slavnostnih ali diurnih predstavah, priložnih koncertih, živih slikah in korporativnih nastopih občina, kadarkoli to zahteva intendenca.

§ 8. Posrednik edini svojim letnim intendenca »Dramatičnega društva« v Ljubljani in v službah prevajanja edine kompetentne in kr. inženirski ok. sodišče.

§ 9. Sodišče pri tujih predstavah, koncertih ali vsednih even slovenskega gledališča le tedaj, kadar mu to sodotvornice dovolji intendenca ter kadar plača člen za vsak tak nastop v dravstveno blagovinski strošek.

§ 10. Pogodba sklenjena v Ljubljani se zavzema:

1) da se posrednik zavzema za vse predstave
2) da se posrednik zavzema za vse predstave
3) da se posrednik zavzema za vse predstave

1. 3. 1918. K. Govekar, ul. K. Tompa 94, Jelenje 109.

nikar Daneš). Že imena udeležencev prve seje (26. 2.) nam razjasnijo položaj. Govekar se kot član direktorija ni udeležil seje, prišel pa je nanjo Hinko Nučič. Sprejeli so ponudbo J. Bučarja (Monakovo) in ga nastavili kot opernega in operetnega »šefrežiserja« z nastopom 1. 4. 1919 »do konca sezije, ker je še sedaj šefrež. Marek tu«. Sklenejo, da prirejanje koncertov in zabav dovoljuje le ravnateljstvo konzorcija (direktorij). Karla Govekarja pooblastijo kot zastopnika konzorcija pri zabavi »Plesni kabaret«. Zvišali so gaže (sufleza Marija Povhe dobi mesečno 300 K, Vera Danilova 550, režiser Povhe 850, Ločnik 400, Bratina 600, Mira Danilova 300, Kovač Leopold 600, zborovoditelj Simončič Maks 350, Levar 900 itd.). Gledališkemu slikarskemu mojstru naroče, »da npravi ‚Rokoko‘ sobo«.

Seje direktorija 5. maja so se udeležili njegovi člani Praprotnik, Bleiweis, Govekar, Ažman, Adlešič in Grafenauer, zraven pa še dramaturg Golia in ravnatelj Rukavina. Nučiča ni bilo. Sklepi:

prof. Funtka pismeno vprašati, »ako mu je znano, kje se nahaja repertoire (igre) po umet. svetu določen in enemu članu istega dan na čitanje, ravno te igre manjkajo v arhivu« (prim. Nučič, Igralčeva kronika III, str. 71);

preiskati malomarnosti pri igri »Laterna« — odsotnost zbora in godcev;

predlog upravitelja Drame (Nučič), naj se »Strahovi« dajo v korist za Cankarjev spomenik, se odbije, ker bo v ta namen uprizorjeno rajši Cankarjevo delo;

Rukavina naj se pogaja s tenoristom Drvoto glede novega angažmaja — plača do 1800 K mesečno;

gledališki mojster Schmidt naj postavi zagrinjalo v dramskem gledališču; pevcu Zatheyu naj se zviša gaža za 200 mesečnih kron, Veri Danilovi pa se »pokloni« 70 kron kot prispevek za kostume v opereti »Slovaška princeska«; ravnatelj Rukavina naj se začne pogajati »s sledečimi za novo sezijo reflektujočimi člani: Drvota, Levar, Richter, Gaj, Debevec, Thalerjeva, Medved, od zunaj naj se pogaja z Betettom, Rijavcem, z Banacem iz Osijeka, gdč. Gosler iz Zagreba«. V orkestru in zboru naj bodo samo celodnevni člani; dramaturg Golia bo javil rezultate pri prihodnji seji (pogodbe s člani bo torej sklepal dramaturg in ne upravitelj Drame — op. p.);

kot pomožni uradnik se nastavi Rud. Rakovec z mesečno plačo 350 K; »glede angagm. Jul. Betetta Dunaj se popraša bodoči konservatorij, koliko bi prispeval; od strani konzorcija se istemu gospodu garantira letna gaža 20 000 kron«.

Dramaturg Golia je seji predložil referat, ki so ga navzoči vzeli na znanje ter ga pooblastili, naj »sklene protipredloge, katere predloži seji konzorcija na odobritev v zadevi karteliranja jugoslovanskih gledališč, končno rešitev si pridrži ravnateljstvo«. Kaj je bilo za vsem tem, ni bilo mogoče ugotoviti.

Naslednja seja direktorija je bila 26. 3. Na nji pogršamo Praprotnika in Nučiča. Povhetu so dovolili obhajanje dvajsetletnice in mu pustili ves dobiček predstave, ki mora biti na ponedeljek; glede event. honorarjev pa mora jubilent z igralci sam vse urediti. — Dr. Jure Adlešič predlaga ustanovitev marionetnega gledališča, za njegovega vodjo bi nastavili strokovnjaka Klemenčiča z mesečno gažo 600 kron ter z 10 % participiranjem na čistem dobičku. Klemenčič naj bi bil tudi dolžan pomagati »g. Skrušnjemu pri dekoracijah«. — Zatem so obravnavali angažma pevca Julija Betetta. V zapisnik sta vnešena koncept pisma in pogodba sama. Objavljam ju v celoti, ker je v njima dovolj zanimivih pričevanj o razmerah v vodstvu gledališča (Praprotnikov primat!) in o sistemu gledališkega poslovanja.

»V prilogi Vam pošiljamo 2 izvlečka pogodbe v podpis s pripombo, da smo spremenili le 4. točko med Vami in g. ravn. Praprotnikom na Dunaju sklenjenega načrta pogodbe, ker pri našem gledališkem ustroju bi kot I. basist morali nastopiti vsaj 12-krat mesečno.

Prvo točko glede Vašega razmerja do g. Bučarja smo morali kakor v pogodbi navedeno stilizirati, ker smo že med tem časom z g. Bučarjem ugotovili pogodbo kot ‚chefrežiserom‘ kakor tudi z baritonistom Levarom kot režiserom.

Vse ostale točke smo sprejeli, poudarjati pa moramo, da smo to storili vsled tega, ker zatrjujete, da je bil z njimi ravn. Praprotnik popolnoma sporazumen z Vami. Glede kostumov etc. splošnih pogojev naših pogodb že z ozirom na drugo gledališko osoblje ne moremo spreminjati.

Želimo na vsak način, da za slučaj Vašega pritrdila nastopite v naš engagement najkasneje s 1. septembrom 1919, in Vas prosimo, da nam obratno najkasneje do 15. aprila sporočite, ali Vam bo to mogoče, da se znamo ravnati za drugi engagement.

Če bi se Vam tekom leta 1919 ne posrečilo priti k nam, morete nastopiti naš engagement šele s 1. septembrom prihodnjega leta 1920.

Kar se tiče Matice, bo ista zadevo z Vami uredila.

Ali bi bilo mogoče kako gostovanje tekom te sezije?

Pričakujemo Vaše definitivno obvestilo.«

»Pogodba. Angažira se Vas za I. basista in opernega režiserja. Režijo Vam bo odkazoval šefrežiser Bučar dogovorno z ravnateljem, če bi šefrežiser izstopil, se bo novi režiser imenoval dogovorno z Vami. Režiral bo tudi opero I. bariton režiser g. Levlar.

Vaša gaža kot prvega basista in režiserja opernega znaša letno K 18 000.—, izplačljivo v 10 mesečnih obrokih po 1800 K.

Kot basist morate nastopiti 12-krat mesečno in to edino le v operah, za vsako predstavo več na mesec dobite honorar 100 K, ki se Vam izplača prvega dne prihodnjega meseca.

Dvemesečne gledališke počitnice ste popolnoma prosti, vendar morate biti gledališču na razpolago, če bi gledališko vodstvo odredilo kako turnejo; v tem slučaju dobite poleg povrnjenih stroškov potnino I. razr., dnevnice in nočnine po krajevnih razmerah, za dobo turneje ekvivalent Vaše mesečne gaže t. j. K 60.— dnevno.

Med gledališko sezono se Vam dovoljuje ob polni gaži 4-tedenski dopust, ki ga smete nastopiti ali skupno ali deljeno, to pa vselej po pravočasnem sporazumu z ravnateljem.

Pogodba stopi v veljavo z dnevom Vašega izstopa iz dunajske opere ter je 3 (tri) leta obojestransko neodpovedljiva.«

Seje direktorija z dne 4. 4. 1919 so se razen direktorijcev Ažmana, Adlešiča, Bleiweisa in Frana Govekarja udeležili še Meden, Karl Govekar (kot

Friderik Rukavina, ravnatelj Opere
v sez. 1918/19

Pevka Zdenka Ziková (ok. 1923)

Ida Pregarc Kavčičeva (1922)

Polonca Juvanova (1921)

referent menze) in Levar kot »predsednik organizacije«. Praprotnika in Nučiča spet ni bilo.

Najprej je direktorij vzela na znanje izstop angažiranega člana kapelnika dr. Čerina, ki je bil imenovan za kapelnika vojaške godbe v Ljubljani. Dovolila mu je odškodnina za preselitev, za prihodnja gostovanja pa honorar 100 kron za premiero, za reprizo pa le 60. Nato je Govekar Karl »na podlagi revizije ugotovil deficit menze članov gledališkega konzorcija v višini 67 000 kron«. Članom orkestra se dovoli draginjska doklada »od 1. aprila 1919 mesečno K 50.— po osebi brez izjeme«. Jaki Špicerju se dovolijo tantieme za »Pogumnega Tončka«: 5 % od netto prihoda predstav. Upravitelj konzorcijskih hiš na Rimski cesti Govekar naj do 20. 4. predloži seznam tistih stanovanj, »ki se imajo odpovedati za vselitev igralcev s 1. avgustom 1919.« Na koncu so reševali dve prošnji. Prva je bila Lipahova — datirana z 31. marcem. Po pretresu prošnje je direktorij velel zapisati tole: »Z veseljem pozdravljamo vsakega mladega inteligenta, ki se zanima za gledališče, v zadnjem času se v našo radost zelo veliko inteligentov javlja, principielpno bi bili radi pripravljeni priskočiti na pomoč dotičnim, kateri so tudi dejansko kvalificirani in pomoči vredni. Z ozirom na naše finance ter brez zadostnih garancij, da je kak tak prosilec v resnici poklican za bodočega delavca na polju naše dramatike, ne moremo se odločiti za davanje stipendij.« Lipah, ki ga je takrat razvnelo še pisateljstvo oz. dramatika, torej ni dobil štipendije. — Drugo je poslala članica Mila Šaričeva — prosila je za 3-tedenski bolezenski dopust. Dovolili so ji ga ter ji nakazali 200 kron podpore — »enkrat za vselej«.

Na seji 7. 4., ki se je je udeležil tudi »zborrowoditelj« Maks Simončič, so določili mesečno gažo za stalne člane zbora: moški bodo dobivali po 480, ženske pa 360 kron.

V tednu po zadnji seji je član gledališča zagrešil tatvino in vlom (zlata verižica in srebrna ura iz zaprte omare) na škodo člana Leopolda Kovača. Direktorij se je sestal na izredno nujno sejo (13. 4.), zapisnik pa o aferi ne zine besedice.

Praprotnik se je spet udeležil seje šele 22. 4. (Nučič, ki je še vedno upravitelj Drame, pa je tudi tokrat — kot vselej doslej — ostal doma). Organizacija članov je prosila za povišanje plač: finance konzorcija povišanja ne dovoljujejo, zato bo konzorcij poprosil vlado za subvencijo. Ker je cenzurna kolegij prisostvuje skušniji in določi tisto, kar je treba brisati. Zatem sklenejo, naj gledališki svet prisostvuje vsem glavnim skušnjam. V 5. točki se spet vrnejo k subvenciji in sklenejo: »Vloga za subvencijo vladi v Belgradu; se odpošlje kot delegat konzorcija g. svetnik Govekar k ministrstvu s seznamom vseh članov in plač. Sestav vloge stori g. svet. Govekar. Kaznovana sta P. Juva-nova (30 K) in Ločnik (20 K) — vzrok ni omenjen, gledališki frizerki Rozi Kodrovi se zviša plača za mesečnih 50 kron, prošnji odrskih delavcev Drame (najbrž za povišanje plače) pa »se ne ugodi«. Srednješolcem se dovoli upri-zoritev »Lepe Vide« — a le na ponedeljek ali petek, čisti dobiček gre za Cankarjev spomenik. Tudi rekviziterju (Gustav Coriary) in garderoberki (Ana

Cirila Medvedova (ok. 1918)

Nana Wintrova (ok. 1910)

Vera Danilova, pevka

Osemnajstletna Mira Danilova

Coriary) povišajo plačo. Delavsko izobraževalno društvo »Svoboda« je zaprosilo za delavsko predstavo v Drami. Dovoljeno — igrala se bo igra »Moč teme«, odškodninski zahtevek znaša 500 kron. Za predstavo v Operi pa bodo stroški precej višji: kar 3000 kron. Ustrežejo tudi prošnji akademikov po dobrodelni predstavi v prid menze. Nučičeva stanovanjska zadeva se odstopi v pretres dr. Ažmanu. Na koncu ponudijo basistu Zatheyu gažo za naslednjo sezono v višini 1300 kron na mesec.

Prvi skromnejši pogled v delavnico *gledališkega sveta* nam nudi njegov dopis ravnateljstvu upravnega sveta (= direktoriju) z dne 3. maja 1919, št. 32, ki ga je v imenu gledališkega sveta podpisal njegov predsednik Anton Funtek. Dopis dokaj ostro napada konzorcij, ki je samovoljno in škodljivo posegel v repertoarno, uprizoritveno in personalno politiko gledališča:

»Ravnateljstvo upravnega sveta slovenskega gledališkega konzorcija v Ljubljani sprejmi na znanje nastopne sklepe gledališkega sveta z dne 2. t. m.:

1. Gledališki svet protestira zoper to, da se je burka »Moj Bebi« (premiera 3. 5. 1919, režiser R. Železnik — op. p.) postavila na repertoar brez njegove vednosti, ter izjavlja, da hoče, ako se gledališko ravnateljstvo i v bodoče ne bo oziralo nanj, v javnosti pojasniti ves položaj in začeti boj zoper gledališče, ki pod videzom kulturnega podjetja zasleduje neumetniške namene.

2. Z dopisom z dne 24. aprila 1919 je slovenski gledališki konzorcij pozval predsednika gledališkega sveta, naj ta pošlje svojega člana k izkušnji za »Ugrabljeno Evelino« (glej zapisnik z dne 22. 4. — op. p.), napovedani na dan 25. aprila, da o uprizoritvi pove svoje mnenje. Soglasno z zastopnikom gleda-

liškega konzorcija in z zastopnikom deželne vlade je bil odposlanec gledališkega sveta (predsednik sam) teh misli, da bi se uprizoritev v nekaterih ozirih izpremenila. Režiser pa, nikar da bi se bil lojalno ravnal po prejetih navodilih, je s svojo uprizoritvijo želje omenjenega odposlanstva naravnost osmešil. Zoper to nediscipliniranost in to zasmehovanje mora gledališki svet najodločneje ugovarjati ter izjavlja, da se ne bo zadovoljeval več samo z internimi dopisi, ako se uprizoritev »Ugrabljene Eveline« še enkrat ponovi v taki obliki. (Igre s takim naslovom v Nučičevem seznamu ni. — op. p.)

3. Dopis gospe Zofije Boršnikove, naslovljen na predsednika gledališkega sveta, glede njene pogodbe z gledališkim konzorcijem se odstopa ravnateljstvu z dostavkom, da se gledališki svet ne smatra za pristojnega ukrepati o tej stvari, pač pa tudi z željo, naj bi gledališki konzorcij pazil na domače moči ter jih izkušal ohraniti slovenskemu gledališču.«

Po seji 22. 4. je Govekar takoj sedel za mizo, da bi sestavil vlogo za Beograd. Koncept je začel pisati v Ljubljani, končal pa ga je v Beogradu — 5. 5. 1919. Na prvi strani zgoraj na robu je zapisal imeni ministrov, ki jima je bila prošnja namenjena: dr. Korošca in dr. Kramerja.

»Gospodinu ministru prosvete! — financ!

Imenu uprave Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani (torej ne konzorcija — op. p.) čast mi je predložiti prošnjo za državno podporo, kakršna je bila že dovoljena beogradskemu, zagrebškemu in skopljanskemu pozorišču.

Edino veliko slovensko pozorišče v vsej Sloveniji imamo v Ljubljani. To je zajedno matica vseh manjših gledališč po naši domovini; zalaga jih

Desno:

Berta Bukšekova, igralka (ok. 1918)

Spodaj:

Pevka Rezika Thalerjeva (ok. 1911)

z repertoarjem in muzikalijami ter jim posoja garderobo, rekvizite in kot goste svoje člane. Že preko 60 let vrši slovensko gledališče v Ljubljani najvažnejšo kulturno, umetniško in politično misijo med Slovenci. V najtežjih borbah našega naroda proti nasilni avstrijski vladi in brezmejnemu fanatizmu nemštva je vzdrževalo neomajno zvestobo do lepote slovenskega jezika, slovansko zavest, čut za čisto dramsko in glasbeno umetnost med zatiranim slovenskim ljudstvom in inteligenco ter si je pridobilo velike zasluge za procvit slovenske literature in slovenske glasbene in pevske umetnosti.

Vojna in protislovanska avstrijska politika pa sta nam lepo procvitajoče gledališče ubila: razgnala sta nam umetnike in uničila skoraj docela gledališko garderobo in dekoracije ter nam raznesla bogati dramski in operni repertoar.

S proklamacijo jugoslovanske deklaracije v avstrijskem parlamentu pa je slovenski narod začel pogumno borbo za oživotvorjenje svojega gledališča. Osnoval se je konzorcij, ki je zbral med narodom po deležih 100 kron v par mesecih obratni kapital skoro poldrugega milijona kron. Ravnateljstvo tega konzorcija je prevzelo upravo gledališča, angažiralo člane za opero, spevoigro in dramo ter je početka oktobra meseca 1918 otvorilo zopet gledališko sezono. Brez subvencij in brez najmanjšega fonda se je lotilo ravnateljstvo obnove arhiva, garderobe in dekoracij ter je pridobilo slovenske, hrvatske, češke in poljske umetnike in umetnice za svoje novo gledališče. Mesto Ljubljana je šele nedavno moglo dovoliti podporo 40 000 kron na leto, a ta podpora se odračunjava od takozvanega veseličnega davka na korist ljubljanskim ubogim ter za delno poplačilo električne razsvetljave, tako da mora gledališče še doplačevati. Dežela kranjska je dala brezplačno na razpolago gledališko poslopje, plačuje gledališke nadzornike, inženjerje in gledališkega mojstra ter je dovolila podporo 50 000 kron na leto. A tudi ta podpora se ne izplačuje, nego se uporabljala deloma za renoviranje kulis, mobilij in deloma za poplačilo kurjave. Tako nosi nad 3/4 vseh stroškov za vzdrževanje gledališča sam konzorcij s svojim fondom, ker dohodki predstav pri današnjih gažah, visokih tantiemah za avtorje ter pri današnji draginji garderobe, platna, lesa, repertoarja i. dr. daleko ne zadoščajo.

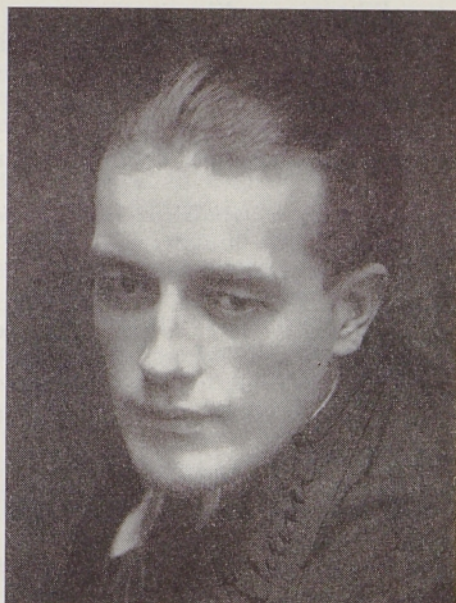
Slovensko narodno gledališče v Ljubljani igra od 1. oktobra 1918 vsak dan (izvzemši ponedeljke in petke) in sicer v dveh poslopih: v deželnem poslopiju veliko opero in opereto, v bivškem novem nemškem gledališkem poslopiju pa veliko dramo. Angažovanih je za obe poslopiji 216 oseb: uprava, činovniki, dramski in operni solisti, orkester, balet, dramski stalni komparzi, operni zbor, tehniško osebje ter delavstvo. Točni seznam našega personala z gažami vred je tej prošnji priložen. (V našem gradivu ga ni — op. p.)

Z ozirom na eminentno nacionalno in kulturno važnost, ki jo ima naše e d i n o veliko slovensko gledališče v Ljubljani za vso Slovenijo,

z ozirom na dejstvo, da nam je vojna popolnoma uničila ta umetniški zavod, (ki ne uživa nikakih faktičnih podpor — prečtano, op. p.), medtem ko ima n. pr. zagrebško, z vsem bogato opremljeno gledališče okoli 300 000 kron letne subvencije ter si je tekom vojne dobe z neprekidno razprodanimi predstavami zaslužilo nad milijon dobička.

z ozirom končno na dejstvo, da dobiva beogradsko pozorišče, ki goji z majhnim personalom le skromno dramo, od naše skupne države okoli 473 000 dinarov državne subvencije, medtem ko goji slovensko narodno gledališče

Leopold Kovač, pevec (ok. 1925—1930)

Ivo Gabršček, dramski igralec (1919)

veliko moderno in klasično opero ter veliko narodno slovensko, vobče slovansko in svetovno dramo v dveh poslopijih,

čast mi je prositi, da blagovoli ministrstvo dovoliti tudi našemu gledališču:

a) enkratni državni prispevek k ustanovnemu fondu gledališkega konzorcija in

b) od 1. maja t. l. dalje stalni državni skuparinski doplatak h gažam in plačam osebja. Ta doplatak naj bi znašal za gaže in plače, ki so navedene v priloženem seznamu:

1. od dnevnih 8 kron — mesečnih 200 kron po 100 % državnega doplatka
2. od mesečnih 201— 400 K po 250 kron doplatka
3. od mesečnih 401— 600 K po 300 kron doplatka
4. od mesečnih 601— 800 K po 350 kron doplatka
5. od mesečnih 801—1000 K po 400 kron doplatka
6. od mesečnih 1001 više po 450 kron doplatka

c) eventualno v direktorij uprave delegirati zastopnika ministrstva v Beogradu zaradi nadzorstva finančnega poslovanja.

Končno se usojam pozivati na gospoda ministra dr. Alberta Kramerja, ki je član našega upravnega sveta ter more moje navedbe v vsem obsegu potrditi. Fran Govekar, magistratni savjetnik za upravo.«

26. 5. je Govekar — verjetno za poročanje na seji — na kratko zarisal svoje obiske v Beogradu:

»Bil sem v avdijenci pri

1. ministrskem podpredsedniku dr. A. Korošču,
2. ministru dr. Alb. Kramerju (vsak dan),
3. ministru Jož. Gostinčarju,
4. ministru prosvete Davidoviću,
5. ministru financ dr. Ninčiču, a govoril dvakrat z ravnateljem (načelnikom),
6. ministru Baludžiću (zaradi regenta) (? — op. p.),
7. načelniku ministrstva prosvete dr. Petkoviću (trikrat).

Dalje naprosil za posredovanje pri finan. ministru poslanca Ant. Kristana in posl. dr. Fr. Novaka.

Finančni minister dr. Ninčič mi je po svojem načelniku urada sporočil, da je zanj merodajna izjava prosvetnega ministra Davidovića. Ko dobi izjavo Davidovićevo, me pokliče v Beograd, če bo še treba.

Davidović mi je vpričo intendanta Hreljanovića obljubil, da dobimo isto kar Zagreb.

Prošnje sem izročil osebno:

- a) finančnemu ministrstvu,
- b) prosvetnemu ministrstvu,
- c) min. podpredsedniku dr. Korošču,
- d) ministru dr. Alb. Kramerju in prepis tudi Antonu Kristanu.«

10. maja — Govekar je bil verjetno še v Beogradu — sta bili kar dve seji konzorcija: najprej upravnega odbora (sveta), zatem direktorija.

Prve se je udeležilo devet odbornikov, med njimi tudi Praprotnik, Grafenauer, Funtek in Golia. Obravnavali so pritožbo Čehinje sopranistke Hane Pirkove, ki je terjala odškodnino, ker v sezoni ni bila zaposlena. Ker se »na isto ozirati ne more,« je bila prošnja zavrnjena. — Nato so imeli v precepu dramskega režiserja Vala Bratina in igralca Rada Železnika: prišel je namreč dopis, da sta se v igralski loži opernega gledališča nedostojno vedla. Kazen: globa po 50 kron in za mesec maj prepoved vstopa v igralsko ložo opernega gledališča. Klepec Ivan, ki je nato dolga leta delal v gledališču, je zaprosil, če bi ga nastavili kot odrskega mojstra. Obvestili so ga, naj se predstavi dramaturgu v dramskem gledališču. (Vse kaže, da so Nučiča, upravitelja Drame, zares do kraja onemogočili.) — Joško Zorman je prosil za povišanje plače — dovolijo mu 500 mesečnih kron — od prvega maja dalje. Tudi opernemu slugu Verstovšku so zvišali gažo na 400 kron. — Povhe je napisal prošnjo za benefični večer. Dovolijo mu ga, če podpiše pogodbo za prihodnjo sezono in sicer kot igralec z mesečno plačo 1200 kron in 20 kronami honorarja za dve predstavi. Če tega ne sprejme, ne bo z benefičnim večerom nič. — Peček je prosil za povišanje gaže »v nazaj«. Tudi zanj velja: če podpiše pogodbo za prihodnje leto, bo konzorcij upošteval njegovo prošnjo. — Zofija Borštnikova terja odškodnino za študij »Hasanaginice«. Odgovorijo ji, da drama »ni odstavljena iz repertoirja in bo prišla na vrsto«. — Vincenc Sirnik doseže povišanje plače (350 kron), Leopoldu Kovaču pa prošnjo za zvišanje odklonijo. — Neki Vladko Pelan terja odškodnino za stvari, ki mu jih je tat (glej spredaj) odnesel iz garderobe. Odklonjeno. — Tudi požarna bramba ni imela sreče, ko je prosila za zvišanje gaže. — Zapisnikar je bil Pavel Golia.

Pa seja direktorija?

Udeležili so se je Ažman, Praprotnik, Adlešič, Grafenauer in Bleiweis.

Nučič je poslal zahtevo, naj mu dovolijo vrnitev v Zagreb in razveljavijo pogodbo. Odklonjeno (glej Nučič, Igralčevi spomini III). — Glede napadov na konzorcij v časopisju sklenejo naslednje: »Upravni svet Slovenskega gledališkega konzorcija se je posvetoval v seji dne 10. maja 1919 o napadih na gledališče v časopisju v zadnjem času, zadevo preiskal in dognal, da so napadi brez podlage. Sklenilo se je, da ne bo odgovarjal po časopisih, ampak da bo ravnateljstvo predložilo svoj račun občnemu zboru« (glej Nučičeve spomine). — Milan Klemenčič se nastavi za vodjo marionetnega gledališča z mesečno plačo pa 1000 kron za dobo enega leta. Hkrati se dovoli nabavni kredit do zneska 5000 kron. — Dramaturga Golio in tajnika Gradiša pošljejo na Hrvaško angažirat »3 moške in 3 ženske moči«. (Zato že angažirane igralce tako krčevito silijo k obnavljanju pogodb za prihodnjo sezono — glej sejo upravnega odbora istega dne!) — Dramske predstave se začenjajo z zamudo — sklenejo krivce strogo kaznovati. — Anton Danilo zaprosi za benefično predstavo — 40-letnica. Dovolijo mu jo in sme jo proslaviti kateregakoli dne, le 22. maja ne. — Hugu Zatheyu dovolijo 1200 kron predujma — na odplačilo. — Funtek kot

Hinko Nučič, igralec, nadrežiser in upravitelj Drame v sez. 1918/19

Pavel Ločnik, dramski igralec (pred 1923)

predsednik gledališkega sveta znova načne vprašanje o zamujanju v Drami. Sklenejo, da je »za pravočasni začetek« odgovoren režiser in še enkrat poudarijo, da bodo krivci strogo kaznovani. Leti tudi to na Nučiča? — Na koncu sklenejo, da gredo vsi zneski za kazni in globe v penzijski fond, ki se zanj odpre poseben konto pri Jadranski banki. — Tudi tu je bil zapisnikar Pavle Golia.

O uspehu Govekarjeve poti ne zremo nič, pač pa je ohranjeno pismo, ki mu ga je 21. maja pisal intendant zagrebškega gledališča Hreljanović. Govekar se je namreč zanimal za gostovanje ljubljanske Opere v Zagrebu. Tam pa, kot zremo iz pisma, še niso odigrali vseh predstav za abonente in zato ne morejo opraviti obljubljenega gostovanja v Temišvaru. Bi hoteli, sprašuje zviti Hreljanović, Slovenci tja? »Ker je to gostovanje eminentno politično-nacionalnega pomena,« piše, »mislim, da delam v interesu stvari, ako Vas animiram za to dejanje.« In dalje: »V imenu skupne in svete naše stvari Vam polagam na srce, da pojdite v Temišvar.« Če se bo odločil, mu piše, naj to sporoči kraljevi srbski vojni komandi v Temišvaru. In zaključí: »Iz vsega srca Vam želim najboljšega uspeha.« — Govekar ni vedel, kaj bi: namesto v Zagreb — v Temišvar.

V soparici rivalstva in finančnih težav je ob zaključku sezone postala do kraja vznemirljiva tudi repertoarna, igralska in uprizoritvena problematika in z njo v zvezi ves sistem upravljanja neizkušene slovenske gledališke hiše. Predsednik gledališkega sveta profesor in književnik Anton Funtek je bodisi po naročilu ali pa ker je sam začutil potrebo, izdelal vrsto predlogov, ki naj bi pregnali zmedo in neznanje in stvari postavili na pravo mesto.

Elaborat (rokopis) je datiran s 4. 6. 1919 in nosi št. 36. Vrh prve strani je kot iniciator zapisan Gledališki svet v Ljubljani, na koncu 7. strani pa je podpisan samo Funtek kot predsednik. Namenjen je ravnateljstvu upravnega sveta (= direktoriju) gledališkega konzorcija. Glasi se:

»Gledališki svet je v svojih poslednjih sejah razpravljal o prihodnjem ustroju slovenskega gledališča ter sklenil ravnateljstvu upravnega sveta gledališkega konzorcija predložiti v uvaževanje nastopno mnenje:

I. Drama.

Drama se bo morala orientirati povsem drugače, kakor se je doslej. Slovenci tvorimo s Hrvati in Srbi eno državno skupino in zategadelj mora naše narodno gledališče v prvi vrsti skrbeti za to, da slovensko občinstvo spozna hrvaško in srbsko dramsko književnost. V tekoči sezoni sta se iz teh literatur uprizorili samo dve drami: Nušičev »Svet« in Vojnovičeva »Smrt majke Jugovičev«. — A tudi obratno bi bilo treba storiti vse korake, da bi hrvaška in srbska gledališča sprejemala v svoj repertoar slovenske drame, zakaj samo tako se naposled poleg politične vzajemnosti dejansko izvede tudi občekulturno edinstvo v kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev. Dolžnost dramaturgova bi torej bila, da za prihodnjo sezono določi kar največ mogoče hrvaških in srbskih iger, v prvi vrsti takih, ki so tipičnega značaja.

V sedanji sezoni se je jako malo spoštovala želja gledališkega sveta, da bi repertoar slovenskega gledališča ponajveč obsegal igre slovanskega izvora. Od slej bo treba vse intenzivneje sezati po bogati ruski, češki in poljski literaturi. Dramaturg naj poskrbi za to, da se znamenita dela iz teh književnosti o pravem času prestavijo, ako še niso prevedena.

Anton Cerar Danilo, režiser in igralec

Josip Plut (1921)

Skrajno potrebno je nadalje, da ravnateljstvo upravnega odbora gledališkega konzorcija pridobi v se domače igralce in igralko, najsi bi se morda pojavile tudi finančne težave. Narodno gledališče slovensko po svojem namenu in bistvu ne sme gledati na denarni efekt, ako naj res vrši svojo kulturno nalogo; če bi se pokazal deficit, bi ga morala pač pokriti država. Saj ni lahko umevno, zakaj bi se državno subvencionirala samo hrvaška in srbska gledališča, naše slovensko gledališče pa naj bi bilo vedno zavisno od večjega ali manjšega udeleževanja gledališkega občinstva in vezano zgolj na dohodke, ki jih prinašajo predstave. Tudi če bi se pokazale druge težkoče, naj se poizkušajo premostiti. — Domači igralci in domače igralko pa se morajo pridobiti našemu gledališču tudi zato, ker ne bo nikoli pravega napredka, ako si bo moral naš oder pomagati z drugorodnim osebjem, ki ob najboljši volji nikakor ne more popolnoma vladati čistega, resničnega slovenskega jezika. Gledališki svet izraža še pri tem željo, naj ravnateljstvo upravnega sveta gledališkega konzorcija stori vse, kar je le mogoče, da zlasti Ignacija Borštnika, Milana Skrbinška in druge odlične slovenske igralce stalno pridobi za naš oder.

Glede režiserskih poslov poudarja gledališki svet le svoje načelno stališče: režiser — najsi je ta ali oni — ne imej samo dolžnosti, da skrbi za točne in popolne uprizoritve, ampak tudi to dolžnost, da v z g a j a zmožne igralce za režiserski posel; zato jim mora skupno z dramaturgom dajati priliko, da nastopajo samostojno kot režiserji. Toda slovenskem u gledališču je treba v prvi vrsti slovenskih režiserjev in zato je gledališki svet prepričan, da se morajo na vodilna mesta odslej postavljati samo in izključno veščaki slovenske narodnosti.

II. Opera.

Način, kako se je v letošnji sezoni postavil operni šef in na drugi strani, kako so se pri opernem gledališču uporabljali naši domači glasbeniki za kapelnike, kaže, da je gledališki konzorcij prezrl velik in silno važen del svoje naloge. Gledališki svet verjame konzorciju, kar je zatrjeval o svojem času, da hoče ustvariti narodno gledališče, da mu je torej do naše kulture, ne pa do dobička. Na tej premisi je gledališki svet glede smeri naše umetnostne politike gotovo istih misli s gledališkim konzorcijem, ako izreka, da mora naše gledališče slovensko občinstvo v prvi vrsti seznanjati čim prej in kot z najnujnejšim z vsem, kar se le pojavlja znamenitejšega v hrvaški in srbski glasbeni umetnosti. Kakor pri drami smatra gledališki svet tudi pri operi za prvo kulturno potrebo, da Slovenci popolnoma spoznamo vse duševno življenje v naši državi, ker je to prevažno za našo kulturno produkcijo. Kar se tiče ostalih kultur, se vidi gledališkemu svetu spričo dosedanje silne prevalence germanskih kulturnih vplivov potrebno, da posebno odpremo vrata vsem slovanskim kulturam.

Umevno je samo po sebi, da je treba iz teh kultur izvajati najprej ona dela, katera so pri nas še nepoznana; šele v drugi vrsti bi morali prihajati v poštev pri nas že znani proizvodi. Pogled na repertoar letošnje sezone pa kaže, da tisti, ki sestavljajo ta repertoar, nimajo zadostnega smisla za naše kulturne potrebe, zakaj letošnja operna sezona je prinesla doslej eno češko in eno rusko opero, ki sta se pri nas izvajali že jako pogostoma; ni pa prinesla nobenih za nas novih ruskih, čeških in poljskih opernih del in nobene hrvaške ali srbske stvari.

Z opernimi predstavami je tesno združeno personalno vprašanje. Nobe-nemu kapelniku, ki se lahko po eni ali dveh sezonah za vselej poslovil od nas, ne more biti do razvoja naše kulture in ne do tega, da bi med nami vršil kulturno delo. Zadovoljen je, ako na častit način izvede nekaj oper svojega repertoarja, ki je povprečni repertoar vseh odrov po svetu. S tem je storil vse in največ, kar je sploh hotel.

To bi nam Slovencem — oziroma ne nam, ampak konzorciju slovenskega gledališča — lahko zadoščalo, ako bi smatrali gledališče za dobičcarsko podjetje; nikakor pa ne more zadoščati, dokler imamo gledališče za kulturni zavod. Posledica tega naziranja je: kakor pri dramskem gledališču, tudi pri opernem gledališču katerakoli vodilna in odločilna mesta sodijo edino našim ljudem, katerih vse življenje bo ostalo zvezano z življenjem našega naroda. Naravna posledica je potem, da moramo gojiti svoj umetniški naraščaj. Res s v o j e gledališče bomo imeli samo, če bodo tudi vsi kapelniki naši ljudje, to se pravi: mi sami moramo nuditi svojim mladim kapelnikom vse možnosti, da si doma pridobe potrebno rutino. To se pri nas ni godilo v sedanji sezoni in se tudi ne bo godilo v prihodnji sezoni, če se razmere ne izpremene.

To bi nam Slovencem — oziroma ne nam, ampak konzorciju slovenskega domačin, ne more biti do tega, da bi dobili dober ali pa sploh kakšen kapelniški naraščaj. Za zgled naj bodo navedene te-le napake, ki so se, kakor kaže videz, zgodile v tekoči sezoni: naši glasbeniki dr. Čerin, Ravnik, Škrjanec so pri opernem gledališču opravljali nižja, težaška dela, dasi bi se bila prva dva, oba resna glasbenika, toda uporabljana za kapelnika samo v opereti, brez dvojbe enako uspešno poizkusila v operi. Skrben šef naše opere bi jim vse-kakor moral preskrbeti možnost operne rutine in bi Škrjanca kot nadarjenega glasbenika moral pripuščati k dirigentskemu pultu.

Nadajši se gledalci ne skenit ves,
nakaj in upravnega sveta gledališkega kns,
svojega obratiti o svoji želji, da se upravn,
delj name in svoji režiser Kucič nikako
ne rdeži ot pravice, sklanjane z glavam,
očni konvencijem, in da se, ako se močreč,
naslednji gledalci in konvenciji ozi. tudi ot,
mači igralci, bi za pihodnje sezono misli
otvorili pravice. Pri tem gledalci ne
priporočam ravnateljstvu upravnega sveta
gledališkega konvencija, naj pri odločanju
vzroča upravnih glede vodstvenih pravnih
izpovedi postopno kot najprevidnejše.

Konvencija igraja gledalci ne željo, naj
se otaki nikar ne pot. trinito, kulturne
svojstven^o ne dovoljuje pravnorazni ~~ot~~
oblasti takim igralcem, ki so za nas
kulturni brez pravega pomena.

A. Turček,
predsednik.

Dopis gledališkega sveta direktoriju Slovenskega gledališkega konvencija —
3. maja 1919

Gledališki svet torej želi, naj si ravnateljstvo upravnega sveta gledališkega
konvencija postavi za princip, da i pri drami i pri operi na vodstvena
mesta sodijo le Slovenci in samo če bi teh ne bilo, tudi večaki drugih slovan-
skih narodnosti i istotako naj strogo pazi na to, da se bo repertoar v prihodnji
sezoni gibal v zgoraj označenih smereh.

Ker pa ta vprašanja ne spadajo toliko v področje gledališkega konzorcija — saj ta skrbi le za finančno stran slovenskega gledališča — kolikor po večini v področje gledališkega sveta, želi gledališki svet, naj se dva njegova člana redno vabita k sejam upravnega sveta gledališkega konzorcija. Ta člana naj bosta dr. Alojzij Kraigher in Anton Lajovic.

Nadalje je gledališki svet sklenil ravnateljstvo upravnega sveta gledališkega konzorcija obvestiti o svoji želji, da se upravitelj drame in višji režiser Nučič nikakor ne odveže od pogodbe, sklenjene z gledališkim konzorcijem, in da se, ako le mogoče, našemu gledališču ohranijo vsi tisti domači igralci, ki za prihodnjo sezono niso obnovili pogodbe. Pri tem gledališki svet priporoča ravnateljstvu upravnega sveta gledališkega konzorcija, naj pri sklepanju novih pogodb glede *n a s l o v o v* posameznih igralcev postopa kar najprevidneje.

Končno izraža gledališki svet željo, naj se odslej nikar več pod krinko »kulturnih dogodkov« ne dovoljuje praznovanje obletnic takim igralcem, ki so za našo kulturo brez pravega pomena. A. Funtek, predsednik.»

Dopis je nadvse zgovoren in daje pregledno podobo nekaterih, predvsem umetniških problemov takratnega slovenskega poklicnega gledališča. Poudarek na slovanskem repertoarju je seveda nasilen, saj ga je dala prej politična kot živa gledališka zavest. Zato pa je vse pozornosti vredna zahteva po slovenskih igralcih in po slovenskem vodstvenem osebju. Zelo zanimiva je formulacija o usodni povezanosti gledališkega ustvarjalca z narodom, nič manj pa rahel namig na dobičkarsko miselnost konzorcija.

6. junija je bila v prostorih Jadranske banke znamenita seja upravnega sveta, ki so se je udeležili predsednik Lilleg, dr. Kraigher, prof. Funtek, ravnatelj Praprotnik, dr. Adlešič, Anton Kralj, svetnik Govekar, svetnik Bleiweis, dr. Ažman, sodnik Lajovic, prof. Grafenauer in dramaturg Golia.

Razmišljali so o predlogu dr. Adlešiča o marionetnem gledališču in nato dovolili Milanu Klemenčiču angažma za dobo od 1. 5. 1919 do 1. 5. 1920 z mesečnim dohodkom 1000 kron. Hkrati so odobrili kredit za ureditev odra (6000 kron). Honorar soigralcev bo določalo ravnateljstvo. Postavili pa so pogoj: najmanj 100 predstav v osmih mesecih. O angažiranju ostalega osebja sklepa konzorcij. Režije, inscenacije in repertoar določajo sporazumno gledališki svet, upravni svet (odbor) in gledališki konzorcij. »V varstvo avtorskih pravic, prostega razpolaganja figur, dekoracij itd. se določi posebni odsek.« — Požarna bramba je bila vztrajna, ponovno je terjala zvišanje honorarja od 6 na 10 kron »po osebi in predstavi«. Tokrat so jim ustregli, a le začasno — do konca sezone 1919.

Rekli smo, da je bila seja znamenita. Res je bila. Tista seja je bila to, ki je bil njen glavni junak »giljotinirani« upravitelj Drame Hinko Nučič. Da bomo stvar lažje razumeli, na kratko obnovimo vso »afero«:

1. julija 1918 se je Hinko Nučič pripeljal iz Zagreba, kjer je z uspehom šest sezon delal v kr. deželnem hrvatskem gledališču, v Ljubljano. Postal je upravitelj Drame, obenem pa še intendant namesto Govekarja, ki je pri konzorcijskih možeh padel v nemilost. A njegove moči je bilo brž konec — 5. 3. je konzorcij izdal »Službeni red v dramskem gledališču«, po katerem je dejansko polnomočje dobil na novo nameščeni dramaturg Pavel Golia. Nučič je dal dolgoročno odpoved — ostal bo samo še do konca sezone. 20. 4. Slovenec piše, da

se bo Nučič vrnil v Zagreb. 4. 5. Narte Velikonja v Slovencu piše o razmerah v Drami in se postavi na Nučičevo stran. 8. 5. je prav tako v Slovencu nastopil proti konzorciju še France Bevk. 19. 5. je bilo že zelo vroče: na predstavi igre »Smrt majke Jugovičev« je Borštnikova na odprtem odru rotila Nučiča, naj ostane še nadalje v sredi ljubljanskih meščanov »in deluje za povzdigo naše dramatične umetnosti,« kakor piše Slovenec in omenja, da so »ovacije občinstva trajale 8 minut nepretrgoma«. 23. 5. je bil Danilov jubilej, Nučič mu je govoril in kot sam trdi, so bile njegove besede »odraz moje tedanje revolte zoper vse one neugodnosti, ki sem jih moral doživljati v poslednjih mesecih od direktorija Slovenskega gledališkega konzorcija«. Hotel je doseči prekinitvev pogodbe, konzorcij pa se je temu upiral. Mučno stanje naj bi rešila seja, ki o nji govorimo.

Poglejmo najprej, kako jo popiše Nučič (Igralčeva kronika III, str. 118 do 121):

»Na petkovo sejo upravnega sveta je bilo povabljeno 17 oseb, da razčistijo mojo zadevo. Prisoten je bil v prvi vrsti petčlanski direktorij konzorcija: Praprotnik, Govekar, dr. Ažman, dr. Adlešič in prof. Grafenauer. Dalje je bilo povabljenih 10 upravnih svetnikov konzorcija, med njimi M. Hubad, A. Lajovic, prof. Funtek, župnik Finžgar in še šest zastopnikov mesta Ljubljane. Konzorcij je razen mene povabil na sejo tudi dramaturga P. Golia, ki je zavzel konec dolge mize meni nasprotno mesto... Zdelo se mi je, ko da se pripravlja neka vrsta inkvizicije v malem. Čez nekaj časa je predsednik A. Praprotnik konstatiral sklepčnost ter... otvoril sejo z dnevnim redom: Zadeva Hinka Nučiča. V daljšem uvodu je opisal moje uspešno delo... toda dotaknil se je tudi neugod-

Josip Drvota (1918)

Emil Kralj (1920)

nosti, ki so se pojavile med menoj in konzorcijem ob imenovanju dramaturga in ob nekih drugih stvareh, ki so v očeh upravitelja Drame precej poslabšale dobre odnose med njim in direktorijem konzorcija in sicer do te mere, da želi Hinko Nučič ponovno zapustiti Ljubljano. Predsednik Praprotnik je mnenja, da ne more biti niti govora o tem, da bi jaz mogel in smel sedaj prekiniti svoj angažma v Ljubljani, ker me pravnoveljavna pogodba veže s konzorcijem še polni dve leti. Zato apelira name, da poslušam upravni svet konzorcija, ki želi, da zavlada zopet dobro razmerje med nami. Po tem dolgem nagovoru je predsednik dal besedo meni.

Moje besede se bile kratke, mirne, a razume se — precej trpke... Moje besede so dokazale, da je konzorcij prvi grešil, ker je stanovanje na Rimski cesti, ki je bilo namenjeno meni, dal za mojim hrbtom Franu Govekarju... Pokazale so, da je konzorcij angažiral brez moje vednosti in brez mojega priznanja dramaturga P. Golia, pokazale so pa tudi to, da je konzorcij skupno z novim dramaturgom izdal 5. III. »Službeni red v dramskem gledališču«, s katerim mi je na mah odvzel v očeh celokupnega ansambla vso avtoriteto, vse dotedanje funkcije voditelja Drame ter me je brez vzroka tako postavil pod k u r a t e l o. Direktorij konzorcija je s tem dejanjem prelomil pogodbo, ki jo je sklenil s menoj kot upraviteljem Drame. Ker nisem krivec jaz, pač pa konzorcij... zahtevam... od konzorcija... da razveljavi mojo pogodbo... ter mi dovoli, da zapustim konec sezone 30. VI. t. l. svoj angažma v Ljubljani.

Ves borben in užaljen je (Golia) začel udrihati po moji izjavi. Mlel je na dolgo in na široko. Nameraval je postajati žaljiv in oseben... in ko mi je povrh vsega očital »virtuoznost« — da namreč hočem ostati »virtuoz« v ansamblu — me je ta žalitev pognala kvišku. Prekinil sem svojega nasprotnika. Naglo sem vstal in energično vprašal... ako imata direktorij in upravni odbor konzorcija še kako vprašanje... Čez nekaj trenutkov je predsednik Praprotnik... tiho odgovoril: »Odbor nima nobenega vprašanja več.«

»Potem mi dovolite, da zapustim sejo, preden odgovorim na izzivanje gospoda predgovornika. Hvala!« — In s čilim korakom sem zapustil »Jadransko banko«. Tako je bila končana v popolnem nesoglasju moja zadnja seja s konzorcijem.«

Kaj pa zapisnik?

»Predlog predsednika g. Lillega, naj se sporazume glede zadeve Nučiča — v kateri obliki naj se od njegove strani zadeva pojasni. G. sodnik Lajovic predlaga, naj se Nučiču predoči, da »igralec« ne more biti gospodar gledališča, naj se mu to odvzame, ako se tega ne more odreči, naj se ga odpusti.«

To so govorili — kot vse kaže — ko Nučiča še ni bilo na seji. Verjetno so čakali nanj, kajti prešli so na točki, ki smo ju že omenili: marionetno gledališče in požarna bramba. Tedaj je po vsej priliki vstopil Nučič. V zapisniku beremo:

»Hinko Nučič: pozvan da pojasni glede pisanja po časopisih proti konzorciju.

Izjavlja:

1. Da nima nobenega stika s tem pisarjenjem, prišli so drugi ga povprašat, on sam ni pripovedoval ničesar, pojasnil je le svoj nesrečen položaj, od njega samega ni prišlo ničesar v javnost.

Osip Sest (pred prvo vojno)

Rado Železnik (1915)

2. Govor njegov ob priliki 40-letnice Danila so časniki od njega izsilili in prosili, on sam ga ni dajal. Na vprašanje g. sodnika Lajovica: Kdo je sestavil dotični govor, naperjen proti vodstvu gledališča, odgovarja Nučič, da on sam.

Nučič vpraša: Ali je konzorcij prosil pri zagrebškem gledališču njegovo odpušitev iz Zagreba, kjer je imel še kontrakt 4 let. Odgovorita g. svetnik Govekar in dr. Grafenauer, da sta to storila.

3. Izjavlja, da mu je z nastavljenim dramaturgom g. Golio odvzeta vsa njegova avtoriteta, dokaz — čita — hišni red in delokrog dramaturga.

4. V februarju 1919 je na podlagi tega hišnega reda uradno izjavil g. dramaturgu, da koncem sezije 1919 odide nazaj v Zagreb, ker tukaj je nepotreben ter nima delokroga.

G. ravnatelj Praprotnik konstatira, da je dramaturg namestnik intendanta g. dr. Grafenauerja, vse podpisujejo 2 člana konzorcija ali pa namestnik istih, to je tajnik Daneš.

G. predsednik gledališkega sveta prof. Funtek arbitrira pogodbo Nučiča ter citira pasus, da le intendantca določa delokrog posameznih članov, režiserjev itd. in nihče drug.

G. sodnik Lajovic vpraša, ali bi bil g. Nučič prišel iz ljubezni do slovenske Drame, kar tako zatrjuje, v Ljubljano, ne da bi se mu poverilo vodilno mesto. Nučič odgovarja, da ne, ker tukaj noče delovati v istem nivoju z začetniki, dočim so v Zagrebu trezni umetniki.

G. svetnik Govekar dokazuje, da ni Nučič v svojih pravicah nikakor omejen, a pozabiti ni, da je dramaturg Golia ne le dramaturg, ampak predvsem

zastopnik direktorija. Med izvajanjem g. dramaturga Golie na trditve g. Nučiča ta vstane ter vpraša: »Ali gospoda nimajo nič drugega z menoj govoriti?« — ostentativno zapusti sejo brez opravičenja.

V zadevi Nučič se sklene:

Predlog dr. Ažmana, da se g. Nučič s 1. avgustom 1919 odpusti. Predsednik g. Lilleg stavlja predlog na glasovanje. (Gledališki svet ne glasuje, ker nima pooblastila.) Glasuje se: odpusti se (s 7 glasovi večine).«

Člani direktorija in Golia se po tej mučni zadevi še niso razšli: sejali so naprej. Za Dramo so angažirali Vrtačnikovo (300 kron na mesec), Rukavini — ravnatelju Operu — povišali gažo na 1500 kron, glede Wintrove so bili mnenja, da se za sedaj nanjo še ne reflektira, zvišali so nagrado tajniku Danešu na 200 kron, knjigovodji Rakovcu pa gažo na 600 kron.

Naslednjega dne (7. 6.) je Pavel Golia podpisal plačni seznam za artistično in tehnično osebje, za delavce in predstave (gasilci, biljeterji, policijska straža, vratar). Ne, to še niso z beograjskim prispevkom povišane plače, saj o tem prispevku, kot bomo kasneje videli, ta hip še ni bilo ne duha ne sluha. Ali so bile samo vnaprej pripravljene — za prelepi trenutek, ko bo Beograd izkazal svoje usmiljenje, ali pa so jih zares že izplačevali? Ne vemo, zanimajo nas pa vseeno, zato si jih ogledimo:

Artistično osebje: Nučič: mesečna gaža 1200, letna 14 400, Povhe — prazno, Peček 1000, Šest 900, Železnik 900, Rasberger 800, Bratina 900, Danilo 1200, Drenovec 700, Gregorin 600, Ločnik 600, Novak 450, Plut 500, Prek 500, Smerkolj 400, Leljak 400, Kopač 250, Bukšekova 1000, Juvanova 750, Šaričeva 900, Vera Danilova 1000, Mira Danilova 400, Bergantova 400, Garvasova 400, Marjanovičeva 700, Rogoz 700, Rogozova 700, Rakarjeva 420. Vodstvo: Golia 750, Pregelj (kasirka) 350. Tehnično osebje: Povhetova (sufleza) 400, Corriari (reviziter) 400, Corriarijeva (garderobka) 200, Hudeček (garderob) 320, Bolha (frizerka) 150, Slabina (sluga) 200, Milavec (razsvetljač) 500, Erzin (razsvetljač) 500. Vsi ti plačani celo leto (12 mesecev). Delavci: Schmidt (mojster) 22 na dan, 154 na teden, 660 na mesec, 6600 na sezono — 10 mesecev!, Firla (vrvar) 18 na dan, 540 na mesec, V. Leben (predelavec) 14,67 — 440,10, F. Leben (predelavec in mizar) isto, Matejek (tapetnik) 15,67 — 470,10, Kern (delavec) 13,20 — 396, Škof in Banoč (delavca) prav tako kot Kern, Premk (kurjač) 14,67 — 440,10 in Šantel (mizar) — prav tako. Gromek, Kaiser in Prešeren, katerih posel ni omenjen, so dobivali po 8 kron na dan. Gasilci — na predstavo jih je hodilo po sedem — so dobivali po 10 kron na večer, biljeterji po 2 kroni, policija (3 stražniki in en uradnik) skupaj 36 kron na večer, vratar pa 5 kron.

Za vse zgoraj naštete sodelavce je gledališče izdalo vsak mesec 31 053,50 kron, na leto pa 355 566 kron. (Za artistično osebje na mesec 18 770, na leto 225 240, za vodstvo 1100 oz. 13 200, za tehnično osebje 2670 oz. 32 040, za delavce 5308,50 oz. 53 085, za gasilce, biljeterje, stražnike in vratarja pa 3205 oz. 32 050.)

Golia je na koncu pripisal še naslednjo opombo: Kasa pri razprodani hiši znaša: A abonement 800 kron, B abonement 800 kron, C abonement 1200 kron, izven 3000 kron, znižane cene 2000 kron, dijaška predstava 1000 kron.

Govekar, ki še ni dočakal uspeha beograjskih naporov, je 10. 6. sestavil novo peticijo na občinski svet ljubljanskega mesta (koncept):

Slavni občinski svet!

Vdano podpisani direktorij gledališkega konzorcija izreka slavnemu občinskemu svetu za dovoljeno mestno subvencijo v znesku 50 000 K za sezono 1918/19 najtoplejšo zahvalo, to tem bolj, ker se nam je s to subvencijo omogočilo sploh začeti s pripravami za minolo sezono. Hkrati prosimo, da se dovoli slovenskemu narodnemu gledališču zopet mestna subvencija za sezono 1919/20 v znesku 50 000 K, a da se ta subvencija zviša s tem, da se gledališčema za bodoče popolnoma odpiše takozvani veselični davek.

Tega davka ne plačuje nobeno drugo narodno gledališče, nego se le našemu gledališču predpisuje ter se s tem z eno roko daje, a z drugo jemlje zopet nazaj.

Dovoljujemo si opozoriti, da daje mesto Zagreb svojemu gledališču po 50 000 K letne subvencije in še 150 000 K na leto za garderobo in dekoracije: skupaj torej 200 000 K na leto.

Prosimo torej, da se mestna subvencija zviša na 75 000 K na leto ali pa naj se veselični davek v pavšalnem znesku 25 000 K odpiše.

Direktorij ima z nabavo nove garderobe, novih dekoracij in novega arhiva — tekom vojne se je vse uničilo ali razneslo — naravnost ogromne troške, tako da se z dohodki predstav ob današnjih visokih gažah vbodoče gledališče nikakor ne more vzdržati brez povišane mestne podpore in ne da bi mu tudi država primerno priskočila na pomoč. Direktorij gledališkega konzorcija v Ljubljani.«

Rade Pregarc, režiser in igravec (1912)

Ivan Levar (ok. 1918)

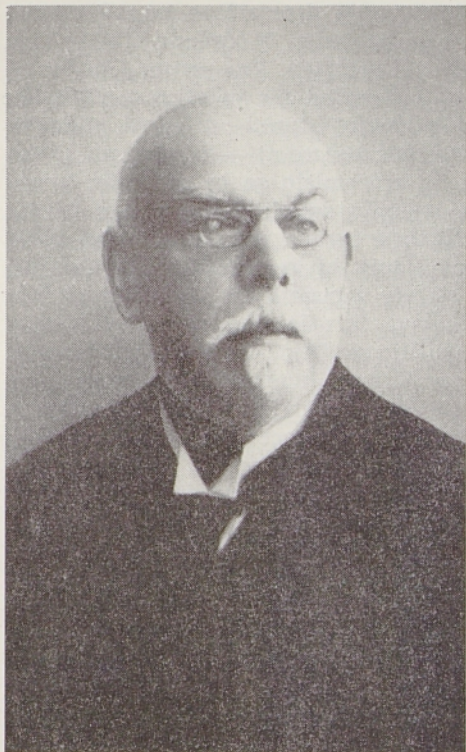

Ferdo Kozak je medtem zapustil ljubljansko meglo in živel v zlati Pragi. Od tam je 10. in 16. 6. pisal Avgustu Praprotniku. Vse kaže, da je z datumoma nekaj narobe, kajti po vsej logiki je bilo najprej napisano pismo z dne 16. 6. in šele potem ono drugo.

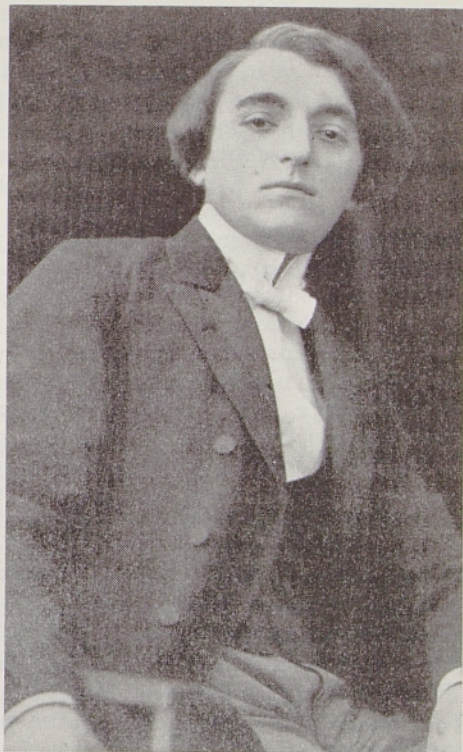
Kandidat filozofije Kozak je takrat ravno odhajal iz Prage pa je potreboval »kakih 300 kron, da si tu uredim svoje stvari«. Praprotnik mu je takoj priskočil na pomoč, ki se mu v drugem pismu Kozak zanjo iskreno zahvaljuje.

16. 6. — istega dne so Nučiču že drugič odklonili poslovilno predstavo — so se člani direktorija zbrali k dolgi seji, tokrat brez Golie, ki je morda že angažiral po Hrvaškem. Obravnavali so v glavnem same prošnje za povišanje plače — in jih skoraj vse vračali z istim refrenom: prosilec naj počaka, dokler ne pridejo doklade, tiste, ki je pred mesecem Govekar zanje tekal po Beogradu. Med prosilci so bili Janko Ravnik, Josip Drvota, Povhe, Ločnik, Plut, Bergantova in celotno »tehnično osoblje dramskega gledališča«. Honorar za godbenike dravske divizije — po 10 kron na moža — »se ne akceptira«. Dr. Čerin, njihov kapelnik, se je zaman potegoval za predujme na račun honorarjev »za igranje med dejanji«: odklonili so mu jih z utemeljitvijo, da »dramsko gledališče ni zasigurano«. Betetto je zaprosil za bonifikacijo potnih stroškov — dovolijo mu jo, a največ do 3000 kron, medtem ko dajo Bučarju za selitev iz Münchna v Ljubljano le 2000 kron. Vprašanje avtorske zaščite oz. lastninske pravice bo z vodjo marionetnega gledališča Klemenčičem uredil dr. Adlešič, ki se je za to gledališče vseskoz najbolj gnal. Sklenejo, da bodo Vidov dan počastili s slavnostno predstavo Meškove igre »Na smrt obsojeni«, pred igro pa bo govoril Finžgar. Za vojake bodo 29. 6. dali brezplačno predstavo: opereto »Mam'zell Nitouche«. »Vstopnice za parterne sedeže, balkon, galerijo se oddajo komandi dravske divizije v svrhu razdelitve med moštvo, razen tega se oddajo brezplačno v II. nadstropju lože za podčastnike, 4 lože v I. nadstropju za častnike.« — Potem je prišel na vrsto dr. Richietti, neki Italijan, ki je gledališču posodil garderobo, katere pa gledališče niti ni uporabilo. Pooblastijo dr. Adlešiča, naj piše Italijanu, da je bila korespondenca zaradi zaprtega prometa nemogoča, da plačilo za uporabo odklanjajo, pač pa so garderobo pripravljeni odkupiti, le da je zahtevani znesek 1000 lir prevelik, dali bi kvečjemu polovico. — Zatem se pogovor zasuče okrog Skrbinškovega angažmaja. Dramaturgu Golii se naloži, naj od Skrbinška izprosi pismeno ponudbo. Marjanovičeva, ki jo je angažiral Nučič, dobi enomesečni bolezenski dopust, v Beograd pa bodo na prosvetno ministrstvo poslali prošnjo za odlikovanje igralca Danila. Ponudba Rogoza in Kavcke se odstopi Golii v reševanje. Formulacija: Tržaški igralci ponudba se piše radi engagementa« — ni preveč jasna, vendar slutimo, za kaj gre. Nato: »Šest Josip: se angažira provizorno (do doklad) od 15. 5. 1919—15. 6. s 700 K mesečno, od 15. 6. s 700 in 200 (režij. prispevek) t. j. 900 K mesečno do prihoda doklade.« — Angažira se altistka Lucija Ožegović — od 1. 6. 1919 z 800 K na mesec. — Finžgarju se tantieme povišajo od nekdanjih 5 do sedanjih 10 odstotkov. — Drama naj bi šla gostovat v Maribor — tajnik se odpelje gor zaradi dogovorov o podrobnostih. — Nučičeva prošnja za častni poslovilni večer se — kot že vemo — odkloni, glede Pečkove prošnje za zvišanje gaže »v nazaj« pa se sklene, da se mu izplačuje od 1. 5. 1919 po 150 K — do novega kontrakta.

Anton Funtek, predsednik gledališkega sveta Slovenskega gledališkega konzorcija (pred 1932)

Valo Bratina, režiser in igralec (ok. 1918)

Seje direktorija 30. 6. sta se udeležila tudi Funtek in Golia. Razpravljali so skoraj samo o Drami in dramskih igralcih. Preučevali so Skrbinškovo pisмено ponudbo za angažma in se posebej ustavili ob točki, ki terja, »da se g. Govekar nima vmešavati v dramske zadeve«, na kar Govekar izjavi, da se sploh ne bo mešal vanje. Sklenejo, da Skrbinšku ponudijo 1500 kron kot igralcu in režiserju, hkrati pa bo konzorcij tudi posredoval pri vladi za študijsko podporo. Vendar v času takega dopusta ne more prejemati plače. Danilu določijo stalno plačo 1200 kron brez kakršnegakoli honorarja, režijski honorar pa ostane, »kakor se v opče določi«. Miri Danilovi ponudijo 400 kron na mesec (glej spredaj plačilni seznam), Borštniku 1500, če pa bo samo gost (20 dni v mesecu) pa le 1000 in 200 kron doklade za vožnjo. (5. 7. je nečitljivo podpisani član konzorcija pisal Borštniku naslednje pismo: »Velecenjeni gospod Borštnik! Moje pismo se je nekoliko zamudilo, ker je morala še Glasbena matica sklepati v seji radi Vas. Stvar stoji takole: Mi (Gledališki konzorcij) Vam plača za gostovanje celo leto, to je na mesec po 30 dnij — letne gaže 18 000 K — ter še doklade, katere pripadejo na Vašo plačo iz Beograda. (Zagreba! — op. p.) Če pa igrate samo 20 dnij pa K 1200 — na mesec. Konservatorij (Glasbena

matica) Vam plača za proponirano ter poučevanje dramatične igre 9 ur na teden in eno uro mimike, torej skupno 10 ur na teden K 5000 do 6000 — na leto. Ker nam je mnogo na tem, da pridete v Ljubljano, Vas prosim, mi takoj sporočite, če ste z gorenjimi propozicijami zadovoljni ter beležim z odličnim spoštovanjem.«) Angažirajo Skrušnija in sklenejo odpreti atelje za slikanje kulis za vse jugoslovanske odre (!). Skrušnji (ali konzorcij — ni povsem jasno op. p.) participira z eno tretjino dobička. V tem smislu se bo sestavila vloga na deželno vlado. Dramskim igralcem se izjemno dovoli gostovanje v Mariboru, vendar z opombo, da morajo v prihodnje igralci najmanj 14 dni pred gostovanjem vložiti pismeno prošnjo za dovoljenje, ki jo morajo vsi udeleženci lastnoročno podpisati. Povheta opozorijo, naj se v pismih na konzorcij »v bodoče posluži dostojnega tona«. Prošnja Gustava Strniše za angažma se »aservira do prihodnje seje«. Cirili Medvedovi uslišijo prošnjo, naj se ji izplača gaža čez počitnice vnaprej. Ločniku dovolijo revidiranje kontrakta. Za igralko se ponudi Marija Robič, informacije o nji bodo poiskali pri Jaku Špicarju v Radovljici. Pečku so izplačali zvišano gažo še za en mesec nazaj (od 1. aprila). Tudi Bratini dovolijo dvig počitniške plače, vendar naj se mu odtegnejo vsi predujmi, za novo pogodbo pa mu nudijo 900 kron na mesec. Skrbinškovi dovolijo gostovanje 5. 7. za angažma, »potem se bo pogajalo«. Šest je ponudil 4 prevode iger, odkupijo jih »à 300 K po igri = 1200 K«. Dovolijo se delavske predstave »in to s participiranjem na $\frac{1}{2}$ prihoda ter stroški«. Wintrovi ponudijo angažma s 700 K, pogaja naj se z njo Golia. Bukšekovi se »za novi angažman« dovoli gaža 400 kron. Rogoz in Kavcka se angažirata s 1400 kronami mesečno, špeditorske stroške bo plačal konzorcij na račun gaže, znesek se odtegne v mesečnih obrokih, dovoli se prispevek za selitev (500 kron). Razsvetljaču Milavcu se odpove, ko ugasne pogodba. Suflezi Povheto vi ponudijo za prihodnjo sezono 400 kron mesečno. Angažirajo — a le na poskušnjo — Mičića iz Zagreba, tudi 400 kron mesečno. Veri Danilovi ponudijo angažma za opereto in dramo — 1000 kron mesečno. Predujmi na doklade se dovolijo članom, ki so potrebni, a le do 500 kron. Janku Ravniku prošnjo (za zvišanje plače) odklonijo. Jani Richterjevi zagotovijo zvišanje gaže, ko pridejo doklade, korepetitorica Gusta Dubrawska pa dobi za delo od 27. 5. do 26. 6. 400 kron. Poljaku tenoristu Josipu Stepniowskemu zvišajo gažo od 1000 na 1200 kron. Sezona 1919/20: Opera bo imela prvo predstavo 6., Drama pa 14. septembra. Za člane Drame pa še posebej velja, da morajo biti 1. avgusta »v Ljubljani na okupu ter se jih v slučaju potrebe pokliče na dolžnosti«.

Teden kasneje — 7. 7. — prvi dan po zadnji predstavi v sezoni 1918/19 se je direktorij ponovno sestal; tokrat se je Golii, zastopniku in kot vse kaže neomejenemu gospodarju Drame, pridružil še ravnatelj Opere Rukavina in kot so na prejšnji seji reševali predvsem dramske zadeve, tako bodo tokrat bolj operne. O Drami so govorili le v uvodu: dovolili so angažmaje in sicer heroino (eno) s plačo okrog 900 kron in naivko z 800 kronami in »2. rut. karakt. igralca (1 prvi ljubimec cca 900 K, 1 junaški oče, 1 komik)«. Angažirali bi jih za dobo od 1. 8. 1919 do 15. 7. 1920. Štefaniji Skrbinškovi naj se — če bo gostovanje »odgovarjalo« — ponudi 900 kron na mesec.

Pa Opera? Kako bo z njo v sezoni 1919/20? V baletu se »reangažirajo« H. Kliment z 800 kronami in doklado, H. Spirikova s 600 in doklado in Bežkova s 400 in doklado. Nadalje se v baletu reangažirajo Češnovar, Rožmanc, Muhar

in Wolbeck, dovoli se jim »sustentačna gaža« 200 kron, od 15. 8. pa 300 kron mesečno. Vse druge baletke iz zбора se odpuste. Mizzi Zamara, primabalerina od kdovekod, ponudi angažma za 2000 kron mesečno. Ravnatelj Rukavini naroče, naj angažira dve baletki z okrog 600 kron mesečne gaže, od pevcev pa junaškega tenorja z okrog 2000 kron mesečne gaže, junaškega baritona s prav tako plačo, dva baritona začetnika à 900 kron in mlajšega režiserja z okrog 800 kronami na mesec. Dovoli se kompletiranje orkestra na 48 mož. Angažira naj se operna suflerka. Mož, čigar ime je nečitljivo napisano, se angažira kot korepetitor in kapelnik z 800 K gaže in najmanj 300 K doklade. — Zatem so razpravljali o prezidavi odra (verjetno v Operi). O tem je poročal inženir Otahal (?). Sklenejo, da z delom začno, medtem pa bodo vložili — verjetno na vlado — prošnjo, proračun in načrte, iz katerih je razvidno, da bo prezidava stala okrog 60 000 kron. Izrečena je bila želja, »naj se v orkester po možnosti angažira samo Slovane«. Rukavini plačajo za pot na Dunaj in v Prago efektivne stroške in »dnevne diete« po 150 kron. Vsem članom orkestra, ki gredo igrat na Bled, se dovoli izplačilo gaže za julij. Dr. Krisperju sporoče, da potne stroške za osebe in instrumente plačajo Blejčani, dnevnicca za kapelnika Jeraja pa znaša 30 kron. Komponist R. Piskaček dobi za »Slovaško princesko« 8% tantieme. — V nadaljevanju seje so v glavnem dovoljevali in prepovedovali predujme, zanimivejši so le naslednji sklepi: gledališki brivec Emil Navinšek naj postavi svoje zahteve — verjetno za prihodnjo sezono; angažira se Ivan Levar za dobo od 1. 7. 1919 do 15. 7. 1920 — 1400 kron na mesec; baletnemu mojstru Vlčku »se ne dovoli izplačevanje gaže vnaprej, naj redno dviga«; Da-

Pavel Golia — častnik v prvi vojni

Lipah Franc kot častnik v prvi vojni

nilo se angažira za dobo od 1. 8. 1919 do 15. 7. 1920 — 1300 kron; redne skušnje v sezoni 1919/20 se v Operi začno: 10. 8. za zbor, 15. 8. za soliste in sploh za vse.

Na seji direktorija 21. 7. je bil razen članov direktorija samo še Funtek kot zastopnik gledališkega sveta. Obdelovali so naslednje zadeve:

Praprotnik je najprej poročal o svojih posredovanjih za državno podporo po beograjskih ministrstvih — vse tako kaže, da je bila Govekarjeva zgovornost na Srbskem prešibka. Sklenjen je bil angažma z Borštnikom, ko so mu še prej zajamčili isto doklado, kot jo je imel v Zagrebu. Ker je Theaterverein razpuščen, prevzame Drama konzorcij in Kranjska hranilnica; »ista dovoli konzorciju podporo«. Dovoli se manjši znesek za popravila dramskega gledališča. Polonci Juvanovi dovolijo novo pogodbo, tudi predujem se ji lahko izplača. Prošnji za angažma Emila Kralja in Iva Gabrščka iz Trsta bosta počakali na prihodnjo sejo. Brzobjavila sta Tito in Ljubica Strozzi, a je z odgovorom treba počakati, ker sta Golia in Rukavina odsotna. (Vsebina brzobjavke ni omenjena. Ponudba v angažma?) Oglasi se »Musikverlag« Ö. Keerl z Dunaja — najbrž kak star račun. Odgovoril bo Govekar: da Dramatičnega društva ni več. O popravilih v Operi je zapisano tole: »Orkester se razširi, zaklopni stolci se naredi (če se bodo dobile vzmeti), prehodi na odru se naredi in izvrši krožni horicent. Kredit 40 000 kron je dovoljen. Krožni horicent se napravi, če se dobe mreže in če bo časovno mogoče. »Šefrežiserju« Bučarju se na njegovo prošnjo dovoli »ingerenca na razdelitev vlog in na engagemente«. V zvezi z angažmajem Milana Skrbinška so razpravljali takole: »Ravnatelj Praprotnik predlaga, da se ga angažuje z mesečno gažo 1500 K in 450 K doklade drž. podpore, 50 K rež. honorar za premiere in 10 K za reprize. Predlog dr. Grafenauera: angažman na 3 leta, drugo leto dopust, tretje leto isto gažo (brez doklad in rež. honorarjev). Predlog g. ravn. Praprotnika: za drugo leto le 1000 K gaže in doklade, tretje leto gažo prvega leta. Predlog dr. Ažmana: da se za bodoči direktorij ne moremo vezati, angažujemo ga le za eno leto. Predlog svetnika Bleiweisa: da se mu dovoli dopust drugo leto le pogojno, če bo prvo leto vztrajal. *Sklene se*: pogoji za prvo leto kot g. Borštniku, drugo leto podporo 12 000 K pod pogojem, da bo prvo leto v vsakem oziru zadovoljil ravnateljstvo in da bo na našo zahtevo sklenil pod istimi pogoji kot prvo leto pogodbo za tretje leto. Angažman od 1. avgusta 1919.« Bukšekova prosi za odpust — prošnja se odloži do vrnitve Golie. Bratina je zaprosil za poslovilni večer — se tudi odloži do vrnitve Golie. Sartoria Triestina zahteva še 150 lir za izposojeno garderobo — se tudi preloži (glej sejo 16. 6). Ugodi se prošnji Polonce Juvanove za doklado (500 kron). Amalija Pretnar po dr. Smoletu prosi, naj se ji odpust spremeni v denarno globo in naj se jo na novo angažira. Igralec Martinčević prosi za angažma — ponudijo mu 500 kron gaže in 450 kron garantirane doklade.

Sredi gledaliških počitnic — 1. 8. — so se zbrali na sejo direktorija Praprotnik, Bleiweis, Grafenauer, Govekar in ravnatelja gledaliških hiš: Golia in Rukavina.

Amalija Pretnar, ki je prosila, naj je ne vržejo na cesto, se na pismo konzorcija ni zglasila. Zadevo Skrbinškovega angažmaja prevzame Golia. Navodila: nobenih naslovov, za četrto leto minimalni pogoji 1. in 3. leta, »angažira se po vzoru g. Borštnika«. Štefanija Pavlinova (Skrbinškova) se angažira s 1200

Zvonimir Rogoz (ok. 1918)

Bojan Peček (še pred prvo vojno)

kronami z dokladami vred. Bukšekove ne morejo odpustiti, ne morejo ji ugoditi, da bi razveljavili njeno pogodbo, ker jo nujno potrebujejo. Sklenejo, da je treba pisati v Maribor, kamor Bukšekova želi iti, naj ne sprejemajo članov, ki so se v Ljubljani obvezali. Bratini se poslovilni večer odkloni. (Golija res kar po vojaško rešuje probleme!) Tudi Gregorin I. (Edvard) prosi, naj ga odpuste. Podpisal je že novo pogodbo, ko je še stara v veljavi. Če bo pogodbo zares prelomil, bo nosil posledice. Glede gostovanj naj velja: brez dovoljenja konzorcija so vsakršna gostovanja nedopustna. Nato: prošnja igralcev iz Trsta za angažma — Rade Pregarc, Ida Kaučič, Ivan Gabršček. Se angažirajo »na 3 mesece na poskušnjo«. Angažirajo tudi Martinčeviča: tisoč kron z dokladami vred. Joško Drenovec in Železnik, igralca, prosita za izplačilo ferialne gaže — dobita, kar želita. Angažirajo tudi Osipoviča — režiserja za dramo, opero in opereto — tudi tisočak na mesec. — Da, Strozzijska sta se ponudila v angažma, a terjala stanovanje — 3 do 4 sobe s kuhinjo. Konzorcij za stanovanje ne more garantirati, zato nanju »ne reflektira«. Bergantovi dovolijo 300 kron predujma, Dervoti, ki je hotel kar tisočak, odklonijo. Veri Danilovi odklonijo revizijo pogodbe. Odklonijo gostovanje sarajevskega gledališča: zaradi popravil poslopja. Glasbena matica prosi, naj se v zadevi konservatorija »imenuje odbor od strani konzorcija«. V odbor določijo kar ves direktorij razen Adlešiča. S 15. 8. nastavijo tapetniškega delavca deželnega gledališča Adolfa Premka, kasnejšega razsvetljača Drame. Pomožni električar Verhovc prosi za nastavitve; ni mogoče, »ker je stalni električar dobil 600 kron mesečne gaže pod pogojem, da ostane edini«. Upravnik marionetnega gledališča Klemenčič naj se zaradi odra zglati pri Bleiweisu. Gledališkemu brivcu Navinšku, ki je prosil za zvi-

šanje plače, se dovoli mesečnih 1200 kron brez doklad »in K 1.50 odškodnine za peruke ali pa 1000 K mesečno in doklado ter K 1.50 za peruke od 1. septembra 1919. Stanarina v hišah konzorcija na Rimski c. 18/20 znaša za Bučarjevo stanovanje 1500 kron letno, za Zatheyevo pa 840. O stanovanjskih vprašanjih ima pravico odločati Govekar. Prošnja Gustava Strniše za angažma se odkloni. Za »muzikalni material« je konzorcij plačal: Netopir 500 kron za 2 leti, Poljska kri 300 kron za 1 leto, Jenufa 800, Boheme in Butterfly po 700, Rigoletto 300 za 1 leto, Onjegin 200, Glumači 200 in Copelia 600, vsi za 1 leto. Na novo je angažiran baletni mojster Pohan: 900 in 300 doklade. Angažiran je Wuršer, režiser in prvi tenor z gažo 1800 kron, 300 kron rež. doklade in 300 kron državne doklade, dobi tudi bonifikacijo potnine. Baletna mojstrica Mizzi Zamara je angažirana s 1000 kronami in drž. doklado. Kot korepetitor in drugi kapelnik je angažiran M. Unger, istočasno je na novo angažiranih nekaj čeških godbenikov. Angažiran je korepetitor za balet in zbor, a njegovo ime ni omejneno — zaslužil pa bo mesečnih 600 krcn in doklado. Končno angažirajo še pevko z imenom Zika: 1100 kron z dokladami.

14. avgusta je predsedništvo deželne vlade za Slovenijo posredovalo pri Praprotniku, naj — če le mogoče — s svojim vplivom doseže pri konzorciju, »da gospod Šest v prihodnji sezoni lahko odide v Trst, ker obstoji nevarnost, da tržaško gledališče ne bi moglo pričeti z delovanjem v seziji 1919—20«, kajti »po daljšem prekinjenju predstav bi sigurno italijanska vlada preprečila vsako novo delovanje gledališča«. Iz dopisa izvemo, da je zadevo sprožil dr. Pirjevec iz Trsta, ki je na sedežu deželne vlade razložil, da »slovensko gledališče v Trstu še vedno deluje in je dosedaj edina inštitucija, katere se Lahi dosedaj še niso polastili«. Zato je tržaško gledališče, tako stoji v dopisu, »stopilo v dogovor s tukajšnjim igralcem gospodom Šestom, ki je pripravljen priti v Trst, ako ljubljansko gledališče nanj ne reflektira«. Delovanje tržaškega gledališča, pravi dopis, »je omogočeno samo z največjimi žrtvami igralcev, katerih pa veliko primanjkuje in preti nevarnost, da se vsled primanjkanja igralcev v doglednem času gledališče sploh zapre«. (Vemo, da so prav tedaj tržaški igralci skoraj trumoma hiteli v Ljubljano — glej seji 21. 7. in 1. 8.) Gledališče bi se obdržalo le, če bi ji priskočila na pomoč prvovrstna moč, »ker obstoja ves sedanji ensemble iz diletantov, ki potrebujejo režiserja in voditelja, torej izučenega igralca«. (Šest je imel z ljubljanskim gledališčem pogodbo za sezono 1919—20 in bi torej moral konzorcij gledališča odstopiti od te pogodbe.) — Zanimivo je, da o tej zadevi v sejnih zapisnikih ni omembe.

Direktorij je nato zasedal šele v pasjih dneh in to kar dvakrat: 25. in 26. 8. Na prvo sejo so prišli samo Praprotnik, Adlešič, Bleiweis, Ažman in Rukavina. Razveseljiva je bila novica, da je ministristvo financ dovolilo doklade za igralsko osebje v znesku 70 000 in to za dobo od 1. julija do 30. septembra 1919. Ponudila se je opera pevka Mila Loewe pa so zaprosili poslanika I. Pogačnika, naj izda potni list zanjo. Za september je najavila gostovanje neka francoska gledališka družba: predstava (14. 9.) v opernem gledališču se ji dovoli, a le s pogojem da pokrije režijske stroške. Skliče naj se seja upravnega sveta, ker se je treba pogovoriti o občnem zboru, ki naj bi bil v četrtek 28. 8. v prostorih Jadranske banke. Na novo angažiranim članom s Češke se dovoli potnina v znesku 350 K. — »glasom popisa ravnatelja Rukavine«. Pavel Debevec je prek

vlade v Beogradu prosil za podporo. Konzorcij bo odgovoril vladi, da gledališče nima fonda in da težko izhaja samo s »tekočimi sredstvi«. Slikar Vaclav Skrušný se angažira z 1200 kronami mesečne plače in 450 kronami doklade, povrh pa še 33 % participira na čistem dohodku. Dovoli se mu predujem 930 kron za odplačilo dolga pri menzi, predujem v višini 3000 kron pa se mu principiarno ne dovoli. Nastavljenci kina prosijo za bel zastor: dovoljeno, a le če položijo primerno kavcijo. Pretnar Amalija, članica zbora (glej seji 21. 7. in 1. 8.), se znova angažira, plačajo se ji vsi dohodki po starem kontraktu, globo za prestop, zaradi katerega je bila odpuščena, pa ravnatelj Rukavina lahko zniža od 360 na 200 kron. Cdda se buffet v Operi in garderobe v Operi in Drami. Poslednje naj se oddajo eni osebi, ki bo ponudila največji znesek. Kavcija znaša 2000 kron, razen tega pa najemnik garderob prevzame vso odgovornost »za tatvino in vsaki primanjkljaj«. Angažirata se baritona Drago Hrzić s 1000 kronami in doklado in Stamcar s 600 kronami in doklado.

Druge seje naslednjega dne (26. 8.) se je udeležil še Golia. Adlešič je poročal o marionetnem gledališču: gledališče dobro napreduje, lutke so zelo okusne, konec septembra bo vse gotovo. Referat za marionetno gledališče prevzame Adlešič. Dramatično društvo Maribor je pisalo konzorciju v zvezi z Bukšekovo in Gregorinom. Dopis naj prevzame Golia, Gregorina se odpusti, Bukšekove pa ne. Ni jasno, kaj je bilo narobe z Rogozom in Kavcko. V zapisniku namreč stoji, naj se anulacija kontrakta uredi z Golio in naj se oba ponovno angažirata pod starimi pogoji. Neko neugotovljivo zadevo z odrskim mojstrom naj reši Golia, kot pomočnik gledališkega mojstra v Operi pa naj se

Josip Daneš-Gradiš, tajnik Slovenskega gledališkega konzorcija (ok. 1928)

Josip Povhe (kmalu po prvi vojni)

nastavi Leben (kateri od obeh?). Režiser Osipovič ni imel dovolj denarja, da bi si kupil obleko, zato mu napišejo izjavo, da mu bo konzorcij na račun nakupa odtegoval mesečno po 400 kron. Kot igralec dobi honorar 200 kron, tako da znašajo njegovi dohodki 1100 + 200 + 450 kron. Železnik in Drenovec prosita, naj se jima izplača počitniška gaža, čeprav sta že od 1. 7. angažirana v Osijeku. Odklonjeno. Veri Danilovi se dovoli gaža po novi pogodbi že od 15. 7. 1919, »ako se zaveže ostati«. Ponudba Emanuela Koleše za angažma se odkloni, angažirajo pa Jeroma (300 kron in doklada). Joško Zorman ostane v Operi. Tržaške igralce Ido Kaučičevo, Rada Pregarca in Ivana Gabrščka angažirajo »definitivno z gažo glasom kontrakta in doklado«. Igralcu Mičiču se za stanovanje v hotelu izjemoma dovoli enkratna podpora 200 kron. Dovolji se nabava žarnic za Dramo v višini do 6000 kron. Drama bo začela novo sezono 7. septembra. Operni buffet se odda R. Rakovcu za mesečno najemnino 200 kron. Prošnjo za predujem J. Drvota principielpno odklonijo. Prosvetnemu društvu Svoboda se zniža najemnina dramskega gledališča za eno predstavo od tisoč na sedemstopetdeset kron. Bučar Fr. ostane pri dosedanji gaži: 800 kron in 450 kron doklade. Abonma za sezono 1919/20 se zviša na vseh mestih za 20 %.

V knjigi zapisnikov je zdaj na vrsti nedatirana seja upravnega sveta, ki so jo sklenili sklicati na seji direktorija 25. 8. Bila je verjetno kmalu po 26. 8., če ne celo istega dne, gotovo pa pred 5. 9., ko je bila nova seja direktorija ali ravnateljstva. Udeležba ni bila velika: predsednik Lilleg, podpredsednik Kralj, Grafenauer, Ažman, Zorman, Adlešič, Bleiweis in Praprotnik, pravzaprav samo trije, ki niso bili člani direktorija. Sklenejo, da bo občni zbor 19. 9. ob šestih popoldne v mestni posvetovalnici na magistratu. Dnevni red bo naslednji: 1) Poročilo predsednika, 2) poročilo direktorija, 3) event. dopolnilne volitve in 4) raznoterosti. Zatem si Praprotnik ni mogel kaj, da se ne bi pohvalil z uspehom v Beogradu, ko je uspešno opravil tisto, kar se Govekarju kljub silnemu pehanju ni posrečilo: doklade v znesku sedemdesetih tisočakov. Prebral je tudi bilanco in konstatiral izgubo — okrog tri tisoč kron. Ko upravnemu odboru razlože še povišanje cen abonmajev in ga opozore, da se bo pol ure pred začetkom občnega zbora sestal na posebno posvetovanje, je seja zaključena.

Na sejo direktorija 5. 9. so prišli samo Praprotnik, Bleiweis, Ažman in Adlešič. Najprej so obravnavali zadevo Bukšek in Gregorin in sklenili, da jo odstopijo sodišču. »Vztraja se pri sklepu, da gđc. Bukšek nastopi svojo službo v Ljubljani kakor tudi Gregorin. Ločnika in Preka, ki sta prelomila kontrakt, bodo tudi tožili in zadevo javili centralni organizaciji. Takoj nato so obravnavali plakatiranje. Javila sta se dva ponudnika: Perdan in Matelič: »Z ozirom ker je g. Perdan star igralec, se sklene, da se g. Perdan odda plakatiranje, ako g. Perdan isto nudi kakor Matelič. Tisk reklamnih inseratov ima plačati oferent. Cenzuro inseratov si pridržuje konzorcij.« Sklenejo, da bodo lepake dali tiskati najugodnejšemu ponudniku. Plakati se bodo prodajali v gledališču po 60 vinarjev; 20 jih dobi biljeter. Sprejme se ponudba najemnika garderobe v Drami I. Avblja: nudi 2000 varščine in 400 kron mesečne odškodnine. Joško Zorman je dosegel, da se v njegovo korist odteguje Ivanu Levarju 300 kron, vendar šele potem, ko je Levar dal pismeno izjavo oz. pristanek. Ignaciju Borštniku »se dovoli gaža anticipando«. Povhetu odslej ne bodo več izplačevali

gaže vnaprej. »Kritičarji« dobe proste sedeže v gledališču in sicer za 3 predstave (abonmajske ali izven). To velja za ocenjevalce Ljubljanskega zvona in Doma in sveta. Sklenejo, naj se »pisalni stroj in tipkačica nabavi za prepis vlog«. Nastavi se »na poskus« pomožni električar Letnar Franc — 200 kron gaže in 200 kron doklade. Sklene se odpreti E abonma. Za 20 % se zvišajo tudi izvenabonmajske predstave, le dijaške vstopnice ostanejo nespremenjene. Libreto opere Pikova dama naj se natisne v 500 izvodih.

6. 9. je konzorcij poslal ministrstvu financ v Beogradu dopis, v katerem potrdi prejem subvencije v znesku 70 000 kron, nato pa po načelu: če ti kdo ponudi prst... prosi, naj »finančno ministrstvo blagovoli ukreniti vse potrebno, da bo Narodnemu gledališču v Ljubljani nemudoma nakazana od ministrskega sveta dovoljena doklada v znesku 70 000 K za vse nadaljnje mesece, tako da ne bode potreba vedno na novo za vsake tri mesece prositi. Ako Slovenski gledališki konzorcij teh doklad ne bi pravočasno prejel, bi bilo zakritje (= zaprtje) obeh gledališč (dramskega in opernega) neizogibna posledica, kar bi pomenjalo v teh težkih časih hud udarec za celokupni slovenski narod«.

Tako — in s tem smo prišli do prvega javnega obračuna Slovenskega gledališkega konzorcija — do občnega zbora 19. septembra 1919. Nanj so prišli predsednik Lilleg, podpredsednik Kralj, namestnik podpredsednika dr. Ažman in naslednji volilni možje »s pooblastili glasovanja«: Avg. Praprotnik, I. Kette, Janko Kavčnik, Robert Kollman, Peter Kozina, Franc Derenda, Maks Sever, Janko Česnik, Alojzij Vodnik, I. Knez, Rudolf Sturm in Jos. Stadler, Janko Bleiweis, Janko Kersnik, I. Šarabon, Viktor Meden, Jože Tribuč, Val. Sajovic, Fr. Čuden, I. Jelačin, Samec, Ivan Zorman, Jurič Verovšek, Joško Zorman in

zastopstvo tvrdk A. in E. Skaberne in Lenassi-Gerkman ter Jadranske in Ljubljanske kreditne banke, tedaj ves veljavnejši slovenski kapital. Kulturnih delavcev in umetnikov ni bilo, celo gledaliških ne. In le kaj se je Govekarju zamerilo, da ga ni bilo »na okupu«!

Zapisnikar je dogodek takole popisal:

»Ob šesti uri popoldne otvori predsednik gospod Lilleg občni zbor. Ker ni bilo navzočih zadostno število članov, konstatira nesklepčnost in izjavi, da se otvori drugi pol ure pozneje v smislu točke 13 statutov brez ozira na visokost zastopane glavnice (glej »polo« na str. 224, 5. številke Dokumentov SGM — op. p.).

Ob pol sedmi uri zvečer otvori gospod predsednik nanovo zborovanje, pozdravi navzoče in poda v smislu dnevnega reda besedo gospodu dr. Ažmanu.

Gospod dr. Ažman poroča v imenu direktorija, da znašajo izdatki K 1 055 088,72, prejemki K 1 051 208,21, zguba znaša torej K 3 880,51. Aktiva znašajo v bilanci K 493 688,84, pasiva pa K 497 569,35.

K temu poročilu prosi gospod Sajovic za pojasnilo glede točke prenos iz računa daril na račun zgube v višini K 65 000, recte 45 000 in omeni pri tem, da ta znesek obstoji iz dveh zneskov in sicer: zguba pri aprovizaciji v višini K 45 000 in vložko (?) na penzijski zaklad K 20 000. Interpelant prosi pojasnila na kakšen način je mogla nastati zguba pri aprovizaciji v višini K 45 000.

Imenom direktorija pojasni gospod dr. Ažman, da se je v prošli vojni dobi ustanovila v svrhu olajšanja gmotnega stanja igralskega osobja posebna menza. Da se je mogla ista ustanoviti, je konzorcij dal na razpolago — in sicer vsled prošnje igralskega osobja — znesek K 30 000. Igralsko osobje je nameravalo to vsoto vrniti na ta način, da je v to svrho priredilo v Narodnem domu v Ljubljani gledališki večer, od katerega je upalo dobiti izdatna denarna sredstva. Gledališki večer se je pa končal vsled političnih in posebnih razmer s precejšnjo zgubo. Ker so člani igralskega osobja z ozirom na njih gmotni položaj prispevali za obed in večerjo za osebo dnevno le 6 K, medtem ko so bili režijski in nakupovalni stroški višji, zvišala se je zguba tekom časa na 45 000. Ker konzorcij te zgube ni mogel pokriti od strani gledališkega osobja, upostavil je ta znesek obračunu zgube in dobička. To pojasnilo je vzel občni zbor brez ugovora na znanje.

Poročilo glede bilance in glede računa zgube in dobička se vzame brez ugovora na znanje.

Nadalje poroča imenom direktorija gospod Janko Bleiweis, ki izvaja, da se je direktorij ustanovil spomladi 1918 kot nekako eksekutivo konzorcija v ta namen, da zopet oživotvori slovensko gledališče (dramo in opero). Ta direktorij je obstojal iz predsednika gospoda Avg. Praprotnika in iz članov gg. dr. Jurija Adlešiča, dr. Jos. Ažmana, Frana Govekarja, Ivana Grafenauerja in poročevalca. Direktorij je deloval s pomočjo gledališkega sveta, obstoječega iz več gospodov pod predsedstvom gospoda Antona Funteka. Ta gledališki svet se je v zadnji seji razšel. Za njegovo delovanje se je občni zbor najtopleje zahvalil. Ravnateljstvo se je takoj poprijelo dela in odstranilo vse zapreke, izvojevalo je boj s takratnim deželnim glavarjem dr. Šušteršičem, zbralo je večje število novih članov konzorcija in nabralo tudi izdatne prispevke v svrhu financiranja gledališča. Ravnateljstvo je prišlo takoj začetkom svojega delovanja do zaključka, da je gledališče za sedanje razmere veliko premajhno in da bode treba v najkrajšem času misliti na novo stavbo. Začasno je vzelo v

najem in sicer s 1. februarjem 1919 nemško gledališče. Otvoritvena predstava je bila Tugomer.

Aprila in maja 1918 začelo se je angažovati člane za opero, dramo in orkester. Zapreke so bile posebno od vojaške strani ogromne, tako da se je šele septembra 1918 otvorila gledališka sezona s slavnostno akademijo in s prvo dramo Divji lovec, prva opereta Michujevi hčeri 21. novembra 1918 in opera Prodana nevesta 3. decembra 1918. Vodstvo drame je prevzel gospod prof. Grafenauer, upravitelj in nadrežiser je bil gospod Hinko Nučič, katerega so nam Hrvatje prijateljsko prepustili. Ker je bil prof. gospod Grafenauer preveč zaposlen, je prevzel vodstvo Drame dramaturg gospod Pavel Golia. Pri Drami je bilo angažovanih 18 igralcev in 10 igralk. Gostovala je tudi ga. Borštnikova.

Pri Operi je bil za šefa prvi kapelnik gospod Friderik Rukavina. Kot operni in operetni režiser pa gospod Vlad. Marek. Pri operi so bili angažovani 3 tenorji, 4 baritoni in 2 basista. Poleg teh je sodelovalo še 6 dam. Pri opereti sta sodelovala gg. Marek in Povhe kot režiserja in še 5 igralcev in 5 dam. Pri baletu je bil angažiran baletni mojster g. Vlček, 3 soloplesalke in 10 članic baletnega zbora. Orkester je imel 38 godbenikov, zbor pa 24 moških in 24 ženskih članov.

V sezoni od 29. septembra 1918 do 6. julija 1919 je bilo 369 predstav in sicer 4 akademije, 1 predavanje (Nučič), 4 baletni večeri, 16 operet, 88 oper in 212 dramskih predstav.

Pri dramah se je upoštevala predvsem slovenska literatura, dalje jugoslovanska in splošno slovanska literatura. Svetovna literatura upoštevala se je le v toliko, v kolikor je našemu mišljenju in čustvovanju najbližja.

Za otroke se je priredila predstava Krojaček junaček. Dobri uspeh te igre je dokaz, da so take predstave za vzgojo ljudstva velikega pomena.

Zadnja drama se je igrala 30. junija in opera 6. julija 1919.

Ravnateljstvo je imelo kot svoj smoter namen, postaviti slovensko gledališče v Ljubljani na zdrav in soliden temelj, na katerem se bode moglo vedno bolj in bolj razvijati in spopolniti. Vzlic največjim težavam so posamezne predstave bile na vsega priznanja vredni umetniški višini. Vse to navdaja direktorij z nado, da se bode slovensko gledališče v bodočnosti postavilo na tako umetniško višino, da bomo zrli nanjo s ponosom.

To poročilo se je vzelo s priznanjem na znanje.

Ker se ni nihče oglasil k točki raznoterosti, preide predsednik k točki volitve. Ker je bil pa odbor voljen za dobo 2 let in ta doba še ni pretekla, odpadejo tudi volitve.

Ker se ni nobeden več javil k dnevniemu redu, se predsednik zahvali navzočim in zaključi zborovanje.«

Zapisnik, ki ga je vodil R. Rakovec, gledališki knjigovodja, nam razen novih podrobnosti o financah in osebju odkrije prvič — kolikor podatek ni izmišljen — da Nučič že od vsega početka ni bil samostojno odločujoči vodja Drame, saj je bila ta naloga zaupana prof. Grafenauerju in je torej Golia prevzel že obstoječo funkcijo, in drugič, da so že takrat razmišljali o tem, »da bode treba v najkrajšem času misliti na novo stavbo«.

Z omenjenim občnim zborom je nekako zaključeno prvo obdobje konzorcija — sezona 1918/19, ki jo Govekar v SN dosti kritično takole povzame:

»Kajpada prva sezona ni bila v nobenem oziru že na tistem višku, za katerim vodstvo stremi. Toda kot začetek nove dobe naše gledališke umetnosti

je bila vendarle lepa. V primeri s prejšnjimi sezonami je bila lanska glede opreme, režije in živahnega soigranja zborov in komparzov v operi, opereti in deloma tudi drami precej višje stoječa. Nov je bil balet, ki je zelo zanimal, ki pa ni izpolnil, kar je obetal, ker je bilo premalo šolanja in je sestojal po večini iz primitivno začetniških plesalk. Orkester je bil včasih prav dober, a glede števila, sestave in umetnosti je seveda zaostajal za predvojnimi. Tudi zbor, posebno zadnje mesece, ni bil na višini, ki smo je zlasti glede materialne sočnosti pri zboru naše opere že odnekaj vajeni. Glede raznovrstnosti opernega in operetnega repertoarja je bilo slišati mnogo želja: 8 oper (med temi ena le polvečerna) in 5 operet (med temi le ena moderna) za 7 mesecev res ni mnogo; le 148 predstav opernih in operetnih med 369 je vsekakor malo. Za normalne čase. Ker pa se je začelo z opero pozno in se je moralo delati v abnormalni dobi s često nedostatnimi sredstvi ter se je moralo sproti premagovati vedno nanovo se pojavljajoče, nepričakovane zapreke, moramo biti z opero in opereto, ki sta nam nudile več kot le dostojne predstave, s prvo sezono zadovoljni. Vsak začetek je pač težak.«

Gradivo nam je ponudilo precej pregledno podobo upravnega mehanizma novega gledališča v prvi sezoni, dosledno pa je molčalo o njegovih umetniških namenih in duhovni vsebini. Morda bi nam lahko o tem kaj več povedali zapisniki in dopisi gledališkega sveta — če bi bili ohranjeni. Iz le dveh ohranjenih dopisov spoznamo, da je gledališki svet nekoliko drugače gledal na nalogo gledališča, saj si je upal direktoriju zasoliti tisto o dobičkarstvu, na koncu sezone pa je zaradi očitnega nesoglasja z njim tudi odstopil.

V zadnjem nadaljevanju našega razpravljanja si bomo ogledali drugo sezono konzorcija vse do podržavljenja gledališča.

Le Consortium Théâtral slovène (suite)

Dans le numéro précédent des Documents (218—234) l'auteur a traité la période qui s'étend entre la première apparition de l'idée du Consortium jusqu'à sa réalisation dans la Société de Théâtre à actions et sa première représentation en 1918.

Dans cet article il examine les matériaux découverts récemment et qui se rapportent à la première saison du Consortium (1918/1919) Il s'agit d'un nombre de lettres et de pétitions de divers membres du Consortium (Govekar) et de leurs employés (Ferdo Kozak) et surtout des procès-verbaux des séances et des lettres envoyées par les conseils administratifs et artistiques du Consortium: séances du comité administratif (3 procès-verbaux), séance de la direction (16 procès-verbaux), conseil du théâtre (2 lettres), procès-verbal de l'assemblée générale à la fin de la première saison. Ces matériaux jettent souvent de la lumière sur les problèmes d'ordre financier, personnel et administratif, mais ils restent assez avars de remarques sur le profil artistique de ce théâtre slovène, le plus important à l'époque. Cet exposé se terminera dans le prochain numéro où seront traités les matériaux relatifs à la deuxième et dernière saison du Consortium (1919/1920); en 1920 le théâtre fut nationalisé.